

NOTULEN van de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op Vrijdag, 16 en Zaterdag, 17 Maart 1951 in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

De Voorzitter, Mr. P. J. Oud, opent de vergadering met een openingsrede, welke als bijlage 1 bij de notulen is gevoegd.

De Secretaris, Mr. J. Rutgers, doet mededeling van het feit, dat behalve de Belgische gasten nl. de heren J. Hoste, oud-minister van Openbaar Onderwijs en Belgisch senator, René Breze, algemeen secretaris van de Belgische Liberale Partij, Victor Sabbe, voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond en A. Maertens, voorzitter van de vooruitstrevende Liberale Volksbond van Brussel, ook aanwezig is de Minister van Buitenlandse Zaken, Mr. D. U. Stikker.

Hierna stelt de Voorzitter voor het volgende telegram aan H.M. de Koningin te zenden:

H.M. de Koningin - Soestdijk.

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in jaarlijkse Algemene Vergadering bijeen in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht betuigt bij het begin van haar werkzaamheden Uwe Majesteit haar gevoelens van aanhankelijkheid en trouw.

De Voorzitter
Oud

De Secretaris
Rutgers".

De vergadering betuigt hiermede haar instemming.

Hierna spreekt de voorzitter een bijzonder woord van welkom tot de Belgische gasten. Spreker behoeft aan onze gasten wel niet meer te zeggen, hoezeer het hem verheugt, hen op deze vergadering in ons midden te mogen hebben. Over de betekenis van de Europese samenwerking in het algemeen heeft spreker zo juist in zijn openingsrede gesproken, maar Europese samenwerking in het algemeen hoe belangrijk ook, is toch nog weer iets anders, dan een nauwe samenwerking met onze naaste burenen en dan denken wij aan onze burenen uit België en aan onze vrienden uit Luxemburg, in één woord aan onze vrienden van de Benelux. Het is een verheugend verschijnsel, dat de band tussen Nederland en België in de laatste jaren steviger is geworden. Wij kennen de geschiedenis van onze beide landen en het gaat in de geschiedenis wel eens wat wonderlijk toe. De landen zijn aanvankelijk onder één gezag geweest en in die landen is wellicht meer dan in enige andere streek van Europa de democratie opgekomen. Wij denken dan in de eerste plaats aan de opkomst van de zeggenschap der burgerij in de steden en wanneer men van steden spreekt, denkt men in de allereerste plaats aan de Vlaamse steden. Nederland en België zijn door de gang van de geschiedenis bij elkaar geweest, uit elkaar geraakt, weer bij elkaar geweest en weer uit elkaar geraakt, hetgeen wel eens wrijving met zich medebracht. Thans echter zijn wij gelukkig over die tijd volkomen heen, in het bijzonder door het gezamenlijk geleden leed in de vijf bezettingsjaren, die achter ons liggen. Daardoor hebben wij elkaar beter leren verstaan en daardoor is ook de samenwerking tussen Nederland en België in alle opzichten, economisch,

cultureel, enz. op een veel en veel hoger plan gekomen.

Wanneer wij spreken over samenwerking in het algemeen, denken wij in het bijzonder aan samenwerking met onze geestverwanten. Er zijn Liberalen in België en er zijn Liberalen in Nederland. Deze beide Liberale partijen zijn niet in alle opzichten gelijk. Elk van de partijen draagt het stempel van eigen vaderland en eigen natie. Maar, terwijl er die verschillen zijn, die voortspruiten uit verschil in karakter en ontwikkeling van de politieke verhoudingen, is één voor de Liberale partijen het grote Liberale beginsel, het beginsel van vrijheid, en zijn wij één in onze vaste overtuiging, dat dit beginsel de wereld opnieuw de weg zal kunnen wijzen om te komen uit de grote moeilijkheden en zorgen, waarin deze wereld verkeert.

Niets is nuttiger en aangenaamer en niets meer verruimend voor onze geest, dan wanneer wij contact met elkaar opnemen en samen praten over onze problemen, elkaar beter leren verstaan tot heil van de samenwerking tussen Nederland en België en tot heil van onze Liberale beginselen. Van uit dit oogpunt gezien vooral, vrienden uit België, heten wij U van ganser harte welkom. Onze vrienden, die bij U zijn geweest, hebben de beste herinneringen medegenomen. Wij hopen, dat wanneer gij terug zult keren, gij de beste herinneringen mede zult nemen aan Nederland in het algemeen en aan de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in het bijzonder. Hartelijk welkom! (Applaus).

Hierna brengt de heer Heste namens de overgekomen Liberalen uit België hartelijk dank aan de Voorzitter van de V.V.D. Wanneer spreker naar zijn land teruggaat, dan zal hij zeggen, dat de Liberalen in Nederland als voorzitter hebben een vinnige man met een jeugdig woord en een brede visie, die feitelijk zijn naam beschaamt. Wij mogen getuigen dat nooit meer dan in deze tijden de Liberalen uit alle landen elkaar hebben gevonden, omdat wij overtuigd zijn, dat het zonder de Liberale opvatting uitgesloten is, dat wij zouden komen tot een vredige wereld met een gewaarborgd volkenrecht en een vrij, algemeen menselijk ruilverkeer. De heer Oud heeft gewag gemaakt van de steeds lastiger tijden, waarin wij verkeren, maar hoe bedenkelijk die tijden ook mogen zijn, nooit wellicht is het meer onze algemeen menselijke plicht geweest tegenover ons land en tegenover gans de menselijke samenleving voor onze Liberale onvergankelijke beginselen op te komen. De grondslagen van deze beginselen vindt men in het Manifest van de Liberale Wereldunie. Wij zingen de Internationale niet, maar wij voeren een internationale politiek en wij stellen vast, dat zelfs onze tegenstanders - zij mogen Marxistisch gestemd zijn - verplicht zijn de Liberale beginselen naar mate van het mogelijke toe te passen. Deze Liberale Marxisten verkondigen de beginselen, die ook hier in Nederland door zoveel meesters in het volkenrecht zoals Loder, Asser en Van Vollenhoven, werden voorgestaan. Deze beginselen zeggen, dat het zonder een gewaarborgd volkenrecht onmogelijk is tot een duurzame vrede te geraken en de kleine naties de nodige veiligheid te doen genieten. Het Sovjet-communisme heeft na de oorlog veel onrust gesticht in de wereld, maar wij stellen ook vast, dat overal het Liberalisme opnieuw vooruitgaat, niet alleen in Nederland, maar in België, Frankrijk en in de Scandinavische landen, wel een bewijs, dat het hier geen partij is, die tot het verleden behoort, maar een levend ding, dat aan de mensheid een boodschap brengt van een nieuw herrezen Humanisme. Indien al deze Liberalen, verspreid in de wereld, verenigd zijn door de geest en elkaar meer dan ooit vinden, hoe zou het dan mogelijk zijn, dat wij in deze steeds wegens de aardrijkskundige ligging bedreigde landen, Nederland, België en Luxemburg, elkaar niet zouden vinden? Deze toenadering is geboren uit de gemeenschappelijk doorstane beproeving. Onze samenwerking is ontstaan toen in de oorlog de eerste accoorden tussen

Nederland, België en Luxemburg werden aangegaan, in 1943 en in 1944, toen men dacht, dat men inderdaad heen ging naar een algehele en duurzame vrede, en aan die toenadering ligt geen eenzijdige gedachte ten grondslag, maar een algemene van samenwerking onder alle vrijheidlievende naties. Het is verheugend vast te stellen, dat op allerlei gebied onze drie landen een gelijklopende politiek volgen en het is voor ons in België een bijzonder genoeg, vast te stellen, dat ook de heer Stikker van deze regering deel uitmaakt. Wij beschouwen dit feit van een algemeen standpunt van belang, omdat de heer Stikker tot die Liberalen behoort, die een wereldvisie hebben en er voor zorgen, dat de belangen en de rechten van de kleine naties worden ontzien. Wij weten, dat voor het tot stand komen van de Economische Unie nog zekere moeilijkheden dienen te worden overwonnen, maar wij weten ook, dat wij met een realiteitszin in staat zullen zijn, die moeilijkheden te overwinnen. Elkaar begrijpen, elkaar steunen, samen vooruitgaan op de weg, die leidt naar volkenrechtelijke vrede en veiligheid, dat is de roeping van de kleine landen. Uw Koningin Moeder heeft verklaard, dat er geen kleine volken bestaan, doch slechts kleine mensen. Laat ons tonen, dat kleine naties groot kunnen zijn op elk gebied, waar het gaat om de rechten van de geest, om de behartiging van de vrede en om de vooruitgang van de samenleving onder alle vrijheidlievende naties. Deze gedachte ligt ten grondslag aan de toenadering van onze landen. Daarom is het voor ons een genoeg, dat wij deze vergadering kunnen bijwonen. Wij zullen de indruk mededragen van vertrouwen in het Liberalisme, niet alleen in Nederland, maar ook in alle landen, die weten, dat hoe groter de gevaren zijn, hoe groter de plicht is, voor al die morele waarden te zorgen, die onuitroeibaar hiermede zijn vergroeid (applaus).

De Voorzitter dankt de heer Hoste voor de woorden, door hem gesproken. Het is niet meer nodig te zeggen, hoezeer de aanwezigheid van de gasten en de woorden van de heer Hoste worden gewaardeerd. De vergadering zelf heeft door haar enthousiast applaus reeds een antwoord gegeven; dat naar sprekers mening in geen enkel opzicht door zijn woorden zal kunnen worden venaard.

Daarna richt de voorzitter zich met een woord van welkom tot onze binnenlandse gast, de minister van Buitenlandse Zaken: Wij hebben de Minister in lange tijd niet in onze vergadering kunnen zien, omdat zijn werkzaamheden, die hem dikwijls in het buitenland roepen, dit niet veroorloven. Wij zijn verheugd, dat hij in ons midden is en hopen, dat de Minister zal ervaren, dat het, ook wanneer men Minister is, goed is in de kring van de partijgenoten te zijn.

Spreeker doet melding van een telegram uit Luxemburg, waarin de Groupement Democratique Luxembourg zijn spijt betuigt, dat zij verhinderd zijn, ten gevolge van het begrotingsdebat in het parlement, aanwezig te zijn. Spreeker hoopt, dat een volgende keer wel een afvaardiging uit Luxemburg tegenwoordig zal kunnen zijn.

Thans is aan de orde punt 3 van de Agenda: Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Algemene Vergadering van 31 Maart en 1 April 1950 te Utrecht.

De heer A. Meijer (Zeist) brengt namens de Notulencommissie dit verslag uit:

"Namens de Commissie kan ik U mededelen, dat wij na het aanbrenge van enkele kleine wijzigingen ons volkomen accoord hebben kunnen verklaren en voorstellen deze notulen goed te keuren".

De vergadering verklaart zich hiermede accoord en de Voorzitter dankt de commissie voor het nakijken van de notulen en de heer Meyer voor het uitbrengen van zijn verslag.

Aan de orde is punt 4 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 16 en 17 Maart 1951.

De Voorzitter stelt voor in de Notulencommissie te benoemen:

Mevrouw G.A. Holzmüller-Teengs	- Alkmaar
A. Nawijs	- Olst
Mr. J.A. Overwater	- Gorinchem.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 5 van de Agenda: Jaarverslag van de Secretaris

Dit Jaarverslag is overeenkomstig de wens, geuit op de vorige Algemene Vergadering, aan de Afdelingen toegezonden, zodat de secretaris dit niet meer behoeft voor te lezen (bijlage 2).

De heer Jhr. Ir. L.H. op ten Noort (Utrecht) ziet zich tot zijn spijt genoodzaakt namens de Afdeling Utrecht haar teleurstelling uit te spreken wegens het zeer laat verschijnen van het Jaarverslag van de Secretaris in tegenstelling tot de het vorig jaar gedane toezegging. Het Algemeen Reglement schrijft de Secretaris voor jaarlijks verslag te doen omtrent de handelingen en de toestand van de Partij. Helaas moet geconstateerd worden, dat naast de hier en daar zelfs verdienstelijke boekstaving van de handelingen van de Partij, het verslag omtrent de toestand van de Partij grote leemten vertoont. Over de interne organisatie van de Partij wordt slechts weinig gehoord. Spreker verwijst naar het verslag, waar geschreven wordt over het gebrek aan medewerking van de afdelingen, waarbij enige cijfers worden genoemd, die vergeleken met het vorige jaar, duidelijk tonen hoezeer na het vorig jaar de uitbouw van het partijapparaat is verwaarloosd. Indien mogelijk zou spreker gaarne van de secretaris gegevens vernemen omtrent de bezetting van zijn secretariaat, omtrent de vervulling in de vacature, ontstaan door het vertrek van de "organisatie"-secretaris Mr. Land en zou tevens gaarne vernemen, hoe men zich denkt aan de opbouw van de partijorganisatie met kracht en voortvarendheid werkzaam te zijn. Indien dat niet mogelijk is, dan geeft de secretaris zichzelf een bewijs van onvermogen en spreker hoopt, dat in het volgend jaarverslag zal mogen blijken, dat het geven van dit bewijs on-te-recht is geweest.

De heer B. Niewold (Voorburg) wil in de eerste plaats opmerken, dat hij geen bestuurslid is van de afdeling Voorburg en aan de actie van die afdeling in het afgelopen jaar geen deel heeft gehad. Hij ondersteunt de opmerking van de vorige spreker, dat het jaarverslag te laat is verzonden. In Voorburg is het laatste jaar niet veel activiteit ontplooid. Spreker heeft daarover in een ledenvergadering een opmerking gemaakt. Het antwoord van het bestuur van de Afdeling Voorburg luidde, dat dit niet de schuld was van de Afdeling, maar van het Hoofdbestuur. Het afdelingsbestuur kreeg zo weinig richtlijnen van secretariaat en partijbestuur, dat het eigenlijk geen aanknopingspunten had om een grote activiteit te ontplooiën. Spreker heeft toen wel gezegd, dat de afdeling dan zelf het initiatief maar moest nemen, maar de afdeling Voorburg was dusdanig gedesillusionneerd, dat zij zich niet heeft kunnen opwerken tot het voeren van actie. Er heeft nog een bijeenkomst plaats gehad met een van de leden van de Kamerfractie, maar ook deze bijeenkomst heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd. Spreker acht dit zeer betreurenswaardig.

Spreker kan zich niet voorstellen, dat de afdelingen zo laks zijn met het opgeven van de ledentallen. Als men er maar flink achterheen zit, moet er volgens hem toch wel wat uit de bus komen. Het standje, dat de Secretaris ~~nu~~ aan de afdelingsbesturen heeft gericht, komt dus ook wel op zijn eigen hoofd neer.

Spreker wijst op de noodzaak de J.O.V.D. te steunen en geeft in overweging de afdelingen hiertoe op te wekken.

De Secretaris, de heer Op ten Noort beantwoordend, merkt op, dat het Algemeen Reglement van de Partij voorschrijft, dat de secretaris in de Algemene Vergadering verslag uitbrengt omtrent de handelingen en de toestand van de Partij, in het afgelopen jaar. Het vorig jaar werd toegezegd dit verslag vóór de Algemene Vergadering aan de afdelingen toe te zenden. Hetzelfde artikel schrijft voor, dat de secretarissen van de afdelingen in de daarvoor aangewezen ledenvergadering van de afdeling verslag uitbrengen omtrent de handelingen en de toestand van de afdeling in het afgelopen jaar en een exemplaar daarvan vóór 1 Maart aan de secretaris van de Partij zenden. Het jaarverslag van de secretaris moet de toestand in de Partij weergeven en moet dus steunen op de jaarverslagen van de afdelingssecretarissen. Daarom moet de secretaris wachten tot de datum van 1 Maart en op 1 Maart heeft de secretaris zijn jaarverslag opgesteld, het is vermenigvuldigd en op 6 Maart aan de afdelingen toegezonden.

Wat de opmerking van de heer Op ten Noort betreft over de samenstelling van het secretariaat, deelt de secretaris mede, dat men in het jaarverslag vermeld vindt de mutatie, die in het afgelopen jaar op het secretariaat heeft plaats gehad. Over hetgeen in 1951 geschied is betreffende de vervulling van de vacature Land kan het Jaarverslag over 1950 niets vermelden en bovendien ligt het niet op de weg van deze secretaris om een andere secretaris te benoemen. Dat is de taak van het Hoofdbestuur.

De heer Niewold beantwoordend over de geringe activiteit van de afdelingen deelt de secretaris mede, dat het secretariaat niet eerder de geringe activiteit der afdelingen heeft kunnen ontdekken. De afdeling, waarvan sprake is in het jaarverslag, heeft aan haar verplichting om haar ledental op te geven voldaan, heeft aan haar contributieplicht voldaan, een verkiezingscampagne gevoerd en 10 % stemmen gewonnen. Men kan dus niet de activiteit van iedere afdeling afzonderlijk nagaan. Nu de geringe activiteit uit het binnengekomen jaarverslag gemerkt is, zijn er diverse brieven uitgegaan. Afdelingen, die deze brief nog niet ontvangen hebben, zullen hem alsnog toegezonden krijgen.

De Voorzitter dankt de secretaris voor de buitengewone voortvarendeheid, waarmede hij na 1 Maart zijn jaarverslag heeft uitgebracht en zijn verslag heeft verzonden. Hierop zijn geen aanmerkingen te maken.

Aan de orde is punt 6 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

Daar de penningmeester, de heer Pierson, verhinderd is aanwezig te zijn, brengt de secretaris dit verslag uit (bijlage 3).

De voorzitter spreekt uit aller naam een woord van dank aan het adres van de heer Pierson. De heer Pierson heeft om persoonlijke reden het penningmeesterschap moeten neerleggen. Wij zijn zeer erkentelijk voor wat hij heeft gedaan. Penningmeester te zijn in onze Partij en in de meeste politieke partijen is geen gemakkelijke taak. Er wordt veel gevraagd, maar niet in dezelfde mate gezorgd voor de nodige financiën. Daarom wil spreker er op wijzen, dat wij in de Partij onze uiterste best moeten doen onze vaste grondslag, dus

contributies, etc. te versterken. Spreker wekt iedereen op in zijn kring en afdeling te zamen zijn best te doen de financiële basis van de Partij sterker te maken.

Aan de orde is punt 7 van de Agenda: Verslag van de commissie van voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1950.

De heer Ir. B. H. ter Kuile (Hengelo) brengt dit verslag uit (bijlage 4).

De Voorzitter leidt uit het applaus der vergadering af, dat deze zich kan verenigen met het voorstel om de penningmeester décharge te verlenen en dankt de Commissie voor de moeite, welke zij zich heeft gegeven, de zaken na te zien en het verslag uit te brengen.

Aan de orde is thans punt 8 van de Agenda: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

De heer Mr. J. Caro (Utrecht) deelt mede, dat er bij de bespreking in de afdeling Utrecht van dit agendapunt algemeen een gevoel van onbehagen leeft ten aanzien van de bemoeiingen, of juist van het gebrek aan bemoeiingen, van Hoofdbestuur en algemeen secretariaat met de interne organisatie der partij. Aan dit gevoel van onbehagen werd uiting gegeven in de volgende met algemene stemmen aangenomen motie, waarvan de inhoud ter kennis van het Hoofdbestuur is gebracht:

"De Afdeling Utrecht van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op 2 Maart 1951 te Utrecht in vergadering bijeen, is van mening dat

1. het zeer laat verschijnen van het jaarverslag van de secretaris der partij;
2. het doen ophouden van kaderbijeenkomsten;
3. het verregaande tekort aan activiteit van het Algemeen Secretariaat in het bijzonder ook ten aanzien van de organisatie der partij

bewijzen, dat het Hoofdbestuur onvoldoende het Partijleven stimuleert. Besluit het Bestuur op te dragen, de inhoud van deze motie schriftelijk aan het Hoofdbestuur mede te delen en de stemgerechtigde afgevaardigden van de afdeling ter algemene vergadering te verzoeken, op het daartoe juiste tijdstip een nadere uitleg te geven van de algemene ontevredenheid in de afdeling Utrecht".

Het is zeer nadrukkelijk niet de bedoeling van de afdeling Utrecht aan deze Algemene Vergadering voor te stellen een motie van soortgelijke inhoud aan te nemen. De recente politieke ontwikkeling heeft geleerd, dat het indienen van moties met voorzichtigheid dient te geschieden, omdat hun gevolgen veelal moeilijk zijn te overzien. De afdeling Utrecht acht het echter van belang, dat behalve het Hoofdbestuur ook de Algemene Vergadering van haar mening kennis draagt, niet omdat zij er behagen in zou scheppen tweedracht te zaaien in de partij, maar omdat zij door het leveren van opbouwende critiek wil bijdragen tot de zo gewenste inwendige versterking van de V.V.D.

Zoals de zaken er thans voorstaan, zijn de afdelingen geworden tot strijders op eenzame posten, die het contact met de commandopost hebben verloren en hun werk doen zonder aanmoediging of stimulans van de centrale leiding. De afdeling heeft dan ook met bijzondere nieuwsgierigheid het verschijnen van het jaarverslag van de secretaris afgewacht: immers zij verwachtte daaruit dan tenminste te kunnen kennismaken van al datgene, dat het secretariaat in het afgelopen jaar had gewrocht ten aanzien van de interne organisatie. De Afdeling had daarvan niets bemerkt en wist alleen, dat de vacature Land sinds 1 December 1950 bestond en nog niet was vervuld. De afdeling Utrecht is echter teleurgesteld in haar verwachtingen: het verslag zwijgt in alle talen omtrent uitbouw

der interne organisatie in het afgelopen jaar en plannen daaromtrent voor de toekomst.

Bijzonder teleurstellend was de gang van zaken met het destijds e door Prof. Molenaar en Drs. Korthals met zoveel enthousiasme opgezette en door de afdelingen, althans door de afdeling Utrecht, met zoveel enthousiasme ondersteunde centrale Kader. Hierbij was een Partijbelang van eerste orde betrokken: wij hebben behoefte aan politiek min of meer geschoolde lieden, die de ruggegraat van een politieke partij behoren te vormen en zowel voor het werk in de vertegenwoordigende lichamen als in de propaganda van onschatbare waarde zijn. Sedert ongeveer een jaar geleden hebben wij niets meer over het Kader gehoord. We ploeteren maar een beetje door op eigen houtje en nemen aan, dat de Centrale-Kader-organisatie in de doofpot is geraakt. Wat is de reden van het van de baan raken van dit plan? Spelen financiële of persoonlijke overwegingen een rol? Wil men in Den Haag liever geen goede Kader-organisatie? Hoe wil men het vertrouwen van de kader-leden, veelal de meest actieve onder ons, bewaren als men op deze wijze te werk, of liever gezegd niet te werk gaat? En is het wonder, dat er lieden bedanken als lid, omdat ze het met de politiek van de partij niet eens zijn, als die partij niet eens de moeite neemt om in geregeld contact met de meest actieven in de afdelingen haar inzichten, krijfveren en bedoelingen kenbaar te maken? De V.V.D. zij geen federatie van plaatselijke kiesverenigingen, maar een partij met een krachtig partij-leven.

Sprekende namens de afdeling Utrecht moge spreker het Hoofdbestuur aanbevelen in het komende jaar meer dan in het afgelopene aandacht te besteden aan de versterking van de interne organisatie van de partij.

De heer M.C. van Keule ('s-Gravenhage) voert namens de Afdeling 's-Gravenhage het woord al is het met enige schroom, omdat hetgeen hij wil gaan zeggen, gezien in het licht van de belangrijke rede van de heer Oud, slechts een futiliteit is. Deze futiliteit heet documentatie. Op de vorige vergadering heeft spreker reeds een beroep gedaan om meer steun te verlenen. Maar de mening van de Afdeling 's-Gravenhage moet deze steun in de eerste plaats komen van het Hoofdbestuur en wel van dat deel, dat zich met de documentatie belast. Spreker heeft in het afgelopen jaar waargenomen, dat door de C.H.U. veel gedaan is op dit gebied en veel lezenswaardige brochures zijn verschenen en ook andere partijen hebben zich niet onbetuigd gelaten. Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is weer voortgegaan met de blauwe reeks. Spreker zou gaarne vernemen, waarom in tegenstelling tot hetgeen vorig jaar werd toegezegd, ook dit jaar nog niets op dit gebied is gedaan.

De heer C. v.d. Wiele (Eindhoven) merkt namens de Afdeling Eindhoven op, dat in het Zuiden weinig steun werd ontvangen van het Hoofdbestuur en speciaal van het Algemeen Secretariaat. De Afdeling Eindhoven had voor dit jaar een zeer uitgebreid program willen opstellen voor een grotere activiteit van de V.V.D. in Eindhoven. Helaas is hiervan door het niet nakomen van toegezegde spreekbeurten door verschillende sprekers tot op heden weinig terecht gekomen. Wanneer wij "Vrijheid en Democratie" lezen, lezen wij daarin, dat er zeer hard gewerkt wordt aan het oprichten van een vrouwenafdeling. Ook Eindhoven heeft dit willen doen, maar na ongeveer 7 dames te hebben aangeschreven, is het nog niet gelukt een spreekster te krijgen voor het oprichten van deze organisatie.

Verder is de candidaatstelling voor leden van het Hoofdbestuur uitsluitend in het weekblad geannonceerd, hetgeen spreker erg ongelukkig en zeer summier vindt. Het is nl. een grote organisatorische fout gebleken, dat de candidaatstelling voor leden van het

Hoofdbestuur in "Vrijheid en Democratie" kwam, omdat allen een zeer druk leven hebben en aan het eind van de week niet altijd gelegenheid hebben het blad goed te lezen. Spreker acht het dan ook gewenst, dat de candidaatstelling in het vervolg behoorlijk wordt geannonceerd aan de afdelingssecretariaten.

De Voorzitter acht het geen gemakkelijke taak de verschillende sprekers te beantwoorden, omdat het Hoofdbestuur het eigenlijk met het meeste wat is opgemerkt, volkomen eens is. Inderdaad, wij zijn het er van ganser harte mee eens, dat het contact nooit sterk genoeg kan zijn en nooit genoeg kan worden gedaan voor de interne organisatie en documentatie. Maar helaas, moet spreker hieraan toevoegen, zijn onze geldmiddelen beperkt. Het is nuttig, dat dit debat dadelijk kwam na het financiële verslag, waaruit men heeft kunnen vernemen hoe moeilijk de financiële positie van de partij is. Al hetgeen werd gevraagd is in hoge mate nuttig, maar wij moeten dit kunnen doen en hiervoor is geld nodig. Men moet er ook voldoende mensen voor hebben. Wij zijn allen overtuigd van de grote betekenis van de kaderbijeenkomsten. Maar om die te kunnen organiseren, moeten wij de nodige krachten hebben om leiding te geven en het aantal krachten, dat dit kan doen, is nu eenmaal beperkt.

De heer Caro heeft gesproken over het werk van Prof. Molenaar en Drs. Korthals. Men moet echter goed begrijpen hoe zwaar de lasten van deze heren zijn. De heer Korthals is zwaar met Kamerwerk belast en spreker heeft de grootste waardering voor de wijze, waarop deze het weet vol te houden. Hij zit in de Enquêtecommissie en is vertegenwoordiger in de Raad van Europa, hetgeen ontzaglijk veel werk met zich medebrengt, zodat wij huiverig zijn op deze mensen een beroep te doen om nog meer werk op zich te nemen.

Het belangrijkste instrument voor voorlichting van de Partij zal altijd moeten blijven ons weekblad en wanneer men geen tijd heeft om dit blad te lezen, heeft al onze arbeid weinig zin. De aankondiging van de candidaatstelling in ons weekblad betekent een grote besparing van tijd en geld. Het is toch een kleine moeite iedere Zaterdag even het weekblad door te zien en in het bijzonder te letten op datgene wat er staat over het interne leven van de Partij. Spreker gelooft, dat men niet goed doet op deze dingen aanmerkingen te maken.

Wat de documentatie betreft, is spreker het met de heer Van Keule eens, maar hiermede hebben wij pech gehad. Een lid van het Dagelijks Bestuur had zich hiermede belast en deze heeft zich wegens gezondheidsredenen uit het bestuur moeten terugtrekken. Daardoor is dit werk anders gelopen, dan wij gehoopt hadden. Ook de heer Lubberink, die zich met dit werk had belast, is ziek geworden. Het Hoofdbestuur doet zijn best, maar onze middelen zijn nu eenmaal beperkt.

In de vacature van de heer Land is inderdaad nog niet voorzien, omdat het niet zo eenvoudig is om voor deze plaats de geschikte man te vinden. Wij stonden voor de vraag of een zekere reorganisatie zou moeten worden doorgevoerd. Deze zaak is thans bij het Hoofdbestuur in overweging. Het is jammer, dat het zo lang moet duren, maar het is beter, dat wij even langer wachten en komen tot een oplossing, die goed is, dan dat men hals over kop met een oplossing komt, waarop in deze vergadering terecht critiek zou worden geïfend.

De heer v.d. Wiele heeft over de oprichting van een vrouwenorganisatie in Eindhoven gesproken. Spreker heeft zo juist van Mevrouw Scheltema-Conradi de toezegging gekregen, dat zij - wanneer de behandeling van de Begroting in de Gemeenteraad van Haarlem achter de rug is - bereid is naar Eindhoven te komen en een rede te houden. De heer v.d. Wiele is dus op zijn wenken bediend.

Aan de orde is punt 9 van de Agenda: Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1951.

Voorgesteld wordt in deze commissie te benoemen als leden:

H. Smidt van Gelder	- Bloemendaal
H.J. Ankersmit	- Deventer
Mr. A.A. Swane	- 's-Hertogenbosch

en als plaatsvervangende leden:

J.G.H. Sauveplanne	- Wassenaar
B.A. Poulie Wilkens	- Veendam
R. Zegering Hadders	- Emmen.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 10 van de Agenda: Behandeling van het concept-Reglement op de Candidaatstelling voor Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (bijlage 5) aan de hand van het advies van de Partijraad (bijlage 6).

I. Wat de opmerking van de Afd. ^{Partij} ~~Utrecht~~ betreft, dat de toelichting zo uiterst summier is gehouden, deelt de Voorzitter mede, dat de Partijraad van oordeel is, dat het concept-reglement duidelijk genoeg is en geen nadere toelichting behoeft. De voorstellen spreken voor zichzelf. Spreker is het hiermede eens.

II. De afdeling Nijmegen verzoekt alle data in het concept-reglement op de candidaatstelling een maand later te stellen in verband met vacanties. De Partijraad ontraadt dit, omdat een aantal vergaderingen zou moeten worden gehouden tussen 1 Juli en 15 Augustus, hetgeen met het oog op de vacanties eer slechter dan beter zou uitkomen.

III. Het Hoofdbestuur is het op één punt met het denkbeeld van Nijmegen eens wat betreft de slotvergadering, waarin de kandidatenlijst definitief moet worden vastgesteld. Deze was in het concept-reglement geprojecteerd tussen 10 en 25 December. Dat is inderdaad een slechte tijd en daarom adviseert de Partijraad deze vergadering te houden tussen 1 en 31 Januari. Het Hoofdbestuur heeft hiertegen geen bezwaar en de voorzitter meent te mogen aannemen, dat de vergadering zich hiermede eveneens kan verenigen. Aldus wordt besloten.

IV. De afdeling Bloemendaal adviseert op de alphabetische lijst van voorlopige kandidaten volgens art. 3 ter informatie van de afdelingen achter de namen van de verschillende kandidaten "gegevens" te vermelden omtrent hun maatschappelijke positie, hun leeftijd en eventuele nadere bijzonderheden. De partijraad kan zich met dit denkbeeld verenigen, doch adviseert de voorgestelde aanvullingen op te nemen in art. 1, lid 1, dat dan zal komen te luiden: In de maand April van het jaar, voorafgaande aan dat, waarin de periodieke verkiezingen voor de Tweede Kamer zullen worden gehouden, vergaderen de afdelingen teneinde voorlopige kandidaten te stellen, van wie zij naam, adres, maatschappelijke positie, leeftijd en eventuele nadere bijzonderheden vóór 1 Mei aan het Hoofdbestuur opgeven. De vergadering gaat hiermede accoord.

V. De afdeling Arnhem kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om de door deze afdeling voorgestelde invoeging niet over te nemen. Aldus wordt besloten.

VI. De afdeling Bloemendaal gaat accoord met het advies van de Partijraad om de door deze afdeling voorgestelde wijziging niet te aanvaarden. Aldus wordt besloten.

VII. Aan de opmerking van de heer A.J.F. Slendebroek wordt tegemoetgekomen door het ~~onder~~ sub VIII vermelde.

VIII. De Partijraad acht de invoeging, voorgesteld door de Afd. Arnhem juist en het Hoofdbestuur heeft het voorstel van de afdeling Arnhem dan ook overgenomen. Daarmede is tevens tegemoetgekomen aan het verlangen van de heer Slendebroek, zodat men op deze manier kan zien, welke kandidaten door de afdelingen werden opgegeven en men kan nagaan in hoeverre de kandidaten hun plaats op de lijst hebben gekregen.

IX. Naar aanleiding van dit punt merkt de voorzitter op, dat een tweede vergadering van de Verkiezingsraad noodzakelijk is. Het gebeurt nl. wel eens, dat ten aanzien van bepaalde kandidaten - spreker heeft het oog op aftredende leden van de Kamerfractie - bepaalde opmerkingen worden gemaakt en nu is de indruk van het Hoofdbestuur, dat het op de wijze van candidaatstelling volgens het oude reglement niet bevredigend is, dat die kandidaten niet zelf de gelegenheid hebben van die bezwaren kennis te nemen en hierop te antwoorden. Daarom meent het Hoofdbestuur, dat het goed is daartoe een tweede vergadering van de Verkiezingsraad te houden. De kandidaten worden in die vergadering uitgenodigd en zij kunnen dan zelf antwoorden op de tegen hen ingebrachte bezwaren. Daarna verlaten de kandidaten de vergadering en neemt de Verkiezingsraad een beslissing omtrent de wijze, waarop de lijsten zullen worden ingericht. Deze gang van zaken is naar sprekers oordeel redelijk. De Partij zal het er wel mee eens zijn, dat het geen goede regel van recht is, dat men bezwaren kan inbrengen zonder dat de betrokkene de gelegenheid krijgt zich te verdedigen. De vergadering gaat hiermede accoord.

X. De Voorzitter is van mening, dat de door de Afd. Arnhem voorgestelde toevoeging overbodig is. Het Hoofdbestuur heeft toch altijd de bevoegdheid om zekere dingen aan de Partijraad in overweging te geven. Het Hoofdbestuur zal plannen aan de Partijraad voorleggen, maar de Partijraad is volkomen vrij om dergelijke plannen al dan niet te volgen. Spreker meent, dat men het doel het beste bereikt door de woorden "op aanbeveling van het Hoofdbestuur" te laten vervallen. De vergadering gaat hiermede accoord.

Aangezien er niemand in de vergadering is, die stemming over dit reglement verlangt, wordt het aldus vastgesteld.

De Voorzitter stelt aan de orde punt 11 van de Agenda:
Behandeling van het concept-werkprogram (bijlage 7). De behandeling zal puntsgewijze geschieden naar aanleiding van de door de afdelingen gemaakte opmerkingen en ingediende amendementen en het advies van de Partijraad (bijlage 8).

1. De Voorzitter merkt naar aanleiding van de binnengekomen algemene opmerkingen betreffende het werkprogram op, dat men dit program nooit moet zien als een stuk, waarmede men massale propaganda wil maken. Hiervoor is het volmaakt ongeschikt en daarvoor is het ook niet bestemd. Het is bestemd als een leidraad voor onze afgevaardigden in de verschillende vertegenwoordigende lichamen en voor al die leden, die in de Partij aan het actieve propagandawerk deelnemen. Als een evenwel propaganda wil maken onder de kiezers, moet men dit doen met andere geschriften, want met alle respect voor het voortreffelijke werk, dat verricht is, zal een ieder het er toch wel mee eens zijn, dat niemand het program voor zijn plezier van a tot z gaat lezen.

2. De afdeling Rotterdam verklaart zich te kunnen verenigen met de zienswijze van de Partijraad.

3. De afdeling Naarden/Huizen kan zich eveneens met deze zienswijze verenigen.

4. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van de opmerking der Afdeling Rotterdam als inleiding de volgende zin op te nemen: "Op grondslag van het Beginselprogramma stelt de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie het volgende Werkprogramma op". De eerste zin van de tweede alinea van het concept-werkprogramma wordt onder I, par. 1 van het staatkundig Gedeelte met een kleine redactiewijziging als afzonderlijk punt 2 opgenomen.

5 en 6. De vergadering gaat accoord met het advies van de Partijraad naar aanleiding van de door de Afdelingen Arnhem en Voorburg ingediende amendementen om de door de Afdeling Den Haag voorgestelde toevoeging als punt 4 in het Werkprogramma op te nemen. Dit luidt: "De soevereiniteit over Nieuw-Guinea behoort in het belang van de bevolking van dit gebied bij Nederland te blijven, totdat deze bevolking zelve over haar staatkundige status in vrijheid zal kunnen beslissen".

7. De afdelingen Bloemendaal en Rotterdam kunnen zich thans verenigen met het advies van de Partijraad nl. dat de punten 1-4 gehandhaafd zullen blijven.

8. De heer B. Niewold, sprekend namens de afdeling Voorburg, deelt mede, dat de afdeling Voorburg haar mening handhaaft, dat het aantal Kamerleden niet behoort te worden uitgebreid, omdat een dergelijke verhoogde uitgave in deze tijd niet verantwoord is.

De voorzitter kan begrijpen, dat men opziet tegen het doen van nieuwe uitgaven, maar het is langzamerhand zo, dat voor het overweldigende werk, dat verricht moet worden, het aantal Kamerleden veel te klein is, vooral in de kleinere fracties. Wij hebben naar verhouding van onze bevolking een zeer klein parlement. In 1848 werd besloten, dat er op iedere 45.000 inwoners één Kamerlid zou zijn. Naar deze maatstaf gerekend zouden wij op het ogenblik meer dan 200 Kamerleden moeten hebben. De Belgische Kamer heeft meer dan 200 leden.

Spreeker gelooft niet, dat de afdeling Voorburg goed zou doen aan haar voorstel vast te houden. Spreeker vraagt of het voorstel van Voorburg wordt ondersteund. Dit blijkt niet het geval te zijn.

Berhalve wordt besloten dit amendement van de afdeling Voorburg niet over te nemen.

9. Naar aanleiding van de door de afdeling Rotterdam gemaakte opmerking en overeenkomstig het advies van de Partijraad wordt besloten II punt 3 te schrappen.

10. De vergadering verklaart zich accoord met het advies van de Partijraad, om het woord "buitensporige" te handhaven, zulks in tegenstelling tot het door de afdeling Arnhem ingediende voorstel.

11. De vergadering verklaart zich accoord met het advies van de Partijraad, om de door de afdeling Rotterdam voorgestelde redactie over te nemen.

12. De afdeling Voorburg kan zich verenigen met het advies van de Partijraad, om de voorlaatste zin van punt 3 van de paragraaf Buitenlands Beleid te lezen: "Medewerking van het Britse Rijk moet van de grootste betekenis worden geacht" en de laatste zin van dit punt te handhaven.

13. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het door de afdeling 's-Gravenhage ingediende amendement over te nemen, waardoor punt 7 van dit hoofdstuk als volgt wordt gelezen:

"Volledig en voortdurend contact tussen Regering en Parlement inzake het buitenlands beleid, niet alleen ten aanzien van de politieke aspecten, maar ook wat betreft de buitenlandse betrekkingen liggende op het terrein van de verschillende Departementen van Algemeen Bestuur; dit contact te bevorderen door veelvuldig overleg met de vaste commissies uit het

Parlement, inzonderheid de commissies van Buitenlandse Zaken".

14. De afdeling Rotterdam verklaart zich te kunnen verenigen met het advies van de Partijraad de door haar voorgestelde wijziging niet aan te brengen.

15. De afdeling 's-Gravenhage gaat accoord met het advies van de Partijraad.

16. De afdeling Voorburg legt zich neer bij het advies van de Partijraad.

17. De afdeling Breda handhaaft haar amendement niet, zodat besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

18. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad de door de afdeling Amsterdam voorgestelde toevoeging over te nemen.

Als punt 5 wordt ingelast:

Streven naar een verbeterde sociale verzorging van de militaire oorlogsinvaliden en nagelaten betrekkingen van gesneuvelden.

19. De Partijraad adviseert par. 3 punt 2 te doen vervallen naar aanleiding van een opmerking van de afdeling Bloemendaal. Dienovereenkomstig wordt besloten.

20. De Partijraad adviseert par. 4 "Journalistentuchtrecht" geheel te schrappen naar aanleiding van een opmerking van de afdeling Amsterdam. Dienovereenkomstig wordt besloten.

21. De afdeling Rotterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad, om de door haar ingediende amendementen niet over te nemen.

22. De afdeling Bloemendaal verklaart zich accoord met het advies van de Partijraad, om de punten 2 en 3 van par. 9 te handhaven.

23. De afdeling Voorburg verklaart zich accoord met het advies van de Partijraad, om par. 9 sub 3 te handhaven.

24. Overeenkomstig het advies van de Partijraad wordt besloten par. 10 te laten vervallen.

25. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

26. De afdeling Rotterdam heeft geen bezwaar tegen het advies van de Partijraad en dienovereenkomstig wordt besloten.

27. Namens de afdeling Delfzijl deelt Mej. Mr. J.L.H. Toxopeus Pott mede, dat de afdeling Delfzijl geen bezwaar heeft het door haar ingediende amendement in te trekken, maar zij zou gaarne de reden willen vernemen, waarom deze invoeging inopportuun wordt geacht. Spreekster acht het niet billijk, dat een vrouw dezelfde pensioenpremie moet storten als een man, terwijl zij daaraan niet dezelfde rechten zou ontfangen.

De Voorzitter merkt op, dat de pensioenpremie een collectieve last is en dat ook alle mogelijke ongetrouwde mannen, die nooit een weduwe zullen nalaten, deze premie moeten betalen.

Spreeker is van oordeel, dat het niet verstandig zou zijn de voorgestelde toevoeging over te nemen. Spreeker is zeer voor gelijkstelling van man en vrouw, maar een weduwnaar gelijk te stellen met een weduwe is onjuist.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

28, 29, 30 en 31.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad overeenkomstig de voorstellen van de afdelingen Voorburg en Amsterdam punt 1 van par. 13 te schrappen.

32. De afdeling Rotterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad, om volledige ontwrichting van het huwelijk niet als echtscheidingsgrond aan te merken.

33. Het is Mej. Toxopeus Pott niet duidelijk, waarom de Partijraad meent afwijzend te moeten adviseren. In 1886 kwam als echtscheidingsgrond "tegennatuurlijke ontucht" al ter sprake, naast voortdurende wreedheid en herhaalde dronkenschap. Spreekster meent, dat men deze echtscheidingsgrond moet handhaven. De wetgeving van 1886 gaf blijk van een juist inzicht dan de Partijraad op het ogenblik.

De voorzitter merkt op, dat de Partijraad dit blijkbaar een te teer onderwerp vond om in het werkprogramma op te nemen.

Aangezien het voorstel van de afdeling Delfzijl niet wordt ondersteund, wordt besloten conform het advies van de Partijraad.

34. Namens de afdeling Delfzijl betoogt Mej. Mr. J. L. M. Toxopeus Pott, dat de staatscommissie van 1886 een juist oordeel had, ook ten aanzien van dit punt. Het is spreekster onbegrijpelijk, waarom wanneer een scheiding van tafel en bed jaren lang heeft voortbestaan en een morele grondslag aan het huwelijk is ontvallen, de wettelijke scheiding niet wordt uitgesproken.

De Voorzitter merkt op, dat het advies van de Partijraad berust op de overweging, dat het niet juist is om op dit onderwerp zo diep in te gaan. Spreker meent, dat het niet goed is al deze bijzonderheden in het werkprogramma neer te leggen. Spreker wil niet ontkennen, dat er belangrijke argumenten zijn in het betoog van Mej. Toxopeus Pott, die bij een herziening van het huwelijksrecht onder het oog moeten worden gezien.

Het is op grond van dit alles, dat spreker de vergadering adviseert het advies van de Partijraad te volgen.

Mej. Toxopeus Pott stelt voor in principe vast te leggen, dat de Partij zich duidelijk uitspreekt voor dit punt.

De Voorzitter is er nog niet van overtuigd, dat zulks in het belang van de vrouw zou zijn en vraagt of het voorstel wordt ondersteund.

Aangezien uit het opsteken der stemkaarten niet duidelijk blijkt, of er een meerderheid voor het voorstel van Mej. Pott is, wordt besloten de volgende dag over dit punt hoofdelijk te stemmen.

De Voorzitter vraagt aan Mej. Toxopeus Pott, of deze zo vriendelijk wil zijn de door haar gewenste redactie op schrift te zetten, zodat hierover kan worden gestemd.

35 en 36. De heer W. J. Leyds deelt namens de Afdeling Maarden-Huizen mede, dat deze zich niet kan verenigen met het advies van de Partijraad en van mening is, dat ten aanzien van het onderwijs geen rekening is gehouden met de benarde positie van 's lands kas. Dit zou een vreemd licht werpen op de gezindheid van de V.V.D. ten aanzien van de financiën. Het is toch wel zeer vergaand, dat wanneer jonge personen, door hun uitzonderlijke kwaliteiten in staat worden gesteld te studeren, er dan ook nog kostwinningsvergoeding moet worden gegeven aan de ouders. Dit is de van de wieg tot het grafpolitiek, die wel bij de P.v.d.A., maar niet bij de V.V.D. thuis hoort.

De Voorzitter merkt op, dat men het werkprogramma los moet zien van de huidige financiële toestand. Het Programma geeft aan, wat wij in het algemeen gewenst achten, maar de vraag wat te verwezenlijken is, hangt af van de financiële toestand. Wij kunnen geen werkprogramma gaan maken, dat is toegespitst op een bepaalde financiële toestand. Het is een algemene leidraad. Wij zullen niet aandringen op bepaalde

dingen, die wij wenselijk achten, indien zij te grote financiële consequenties met zich zouden meebrengen.

De heer Leyds blijft bezwaar maken tegen de kostwinnersvergoeding.

De Afdeling Bloemendaal sluit zich hierbij aan.

De heer J. Krooshof deelt mede, dat de Commissie voor Onderwijszaken heeft gemeend dit artikel te moeten handhaven. Wij moeten deze gelegenheid niet in algemene zin zien. Wanneer er een jonge man is, die uitgesproken capaciteiten bezit, en het gezin derft door langdurige ziekte bijv. inkomsten, dan moet de mogelijkheid bestaan, dat dit gezin door de Overheid gesteund wordt. Dat wil niet zeggen, dat iedereen een beroep kan doen op de overheid, maar in uitzonderingsgevallen moet er geholpen kunnen worden. Staat zulks niet in het Werkprogram, dan bestaat deze mogelijkheid niet. Daartegen kan onze Partij, die uit alle gezindten van het volk bestaat, geen bezwaar hebben.

De Afdeling Bloemendaal is het niet met het betoog van de heer Krooshof eens.

De heer Leyds vraagt, of dit niet een voorbeeld is van een te ver gaande specialisatie. Juist omdat deze kostwinnersvergoedingen tot de uitzonderingen zullen behoren, moet hieromtrent niets in het Werkprogram worden opgenomen.

Mej. Mr. J. L. M. Foxopeus Pott wil het amendement van de Afd. Naarden-Huizen ondersteunen. Spreekster acht het een uitvloeisel van deze tijd, dat men de mensen hoe langer hoe meer in de watten wil leggen. Men moet weerstand overwinnen om iets te kunnen bereiken. Zij gelooft, dat het avrechts zal werken, wanneer ook nog aan de gezinsleden een loonderving wordt uitbetaald.

Mevrouw A. Fortanier-de Wit zegt geschrokken te zijn van de laatste sprekers. Als er één probleem is, dat ons bezig houdt, is het dit probleem: hoe kan ons kleine land zijn plaats in de wereld veroveren, wanneer het niet komt met mensen, die gevormd zijn op een wijze om met anderen te kunnen concurreren? Wij hebben nog geen bruikbare selectiemethoden gevonden om diegenen, die over de capaciteiten beschikken, op de plaats te brengen, waarop zij recht hebben. Afgezien van de financiële positie van de ouders moeten de kinderen de toekomst krijgen, waarop zij recht hebben.

De Afdeling Bloemendaal kan zich hiermede nog niet verenigen.

De Voorzitter merkt op, dat dit geen kwestie van in de watten leggen is. Spreekster acht het een bij uitstek liberaal beginsel, bevordering van de ontwikkeling van de zelfstandige kracht, wanneer dit op de juiste wijze wordt toegepast.

De heer J. v. d. Schuit zegt namens de Afd. Bloemendaal, dat Mevrouw Fortanier gelijk heeft, dat ieder de kans moet krijgen om de beste plaats in de maatschappij te kunnen innemen. Maar speciaal onder de lagere klassen leeft het streven om niet de overall met ere te dragen, maar liever met een boordje op kantoor te zitten.

De Voorzitter merkt op, dat men het verkeerd ziet, als men meent, dat iedereen met een boordje moet rondlopen. Daarom moet men juist het technisch onderwijs tot ontwikkeling brengen en de jonge mensen laten zien, wat de betekenis van het technisch onderwijs is.

Mevrouw Fortanier-de Wit deelt nog mede, dat in Engeland in 1948 4 van de 5 studenten met een beurs bleken te studeren. In Nederland is dit slechts 1 op de 120, die een tegemoetkoming krijgt van de Staat, welke in de tegenwoordige omstandigheden in het algemeen ontoercikend is om de kosten te dekken. Spreekster kan er niet genoeg de nadruk op

leggen, dat het niet alleen gaat om beurzen te geven voor degenen, die opgeleid worden voor intellectuele beroepen, maar dat ook tegemoetkomingen worden gegeven voor alle soorten van technisch onderwijs. Onze jongeren moeten emigreren. Wij zijn verplicht hun de grootst mogelijke kansen te geven. Vanzelfsprekend moet zulks met zorg en voorzichtigheid worden gehanteerd, maar wij moeten eerder vooruit dan achteruit gaan. Indien men een vergelijking maakt tussen Engeland en Nederland, is er naar sprekers mening nog heel wat in te halen voor ons.

De Voorzitter vraagt of het amendement van de Afdeling Naarden-Huizen ondersteund wordt.

Daar dit voorstel voldoende ondersteund wordt, wordt besloten de stemming aan te houden tot Zaterdag.

37. De afdeling Rotterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om het slot van de laatste alinea te handhaven.

Nadat de Secretaris mededeling heeft gedaan van een aan de Voorzitter gericht telegram van de afdeling Deventer, luidende:

"Zijn buitengewoon getroffen door Uw redevoering enthousiaste leden en bestuur"

schorst de Voorzitter de vergadering tot Zaterdagochtend 10 uur.

- - - - -

Zaterdagochtend, 10 uur wordt de vergadering voortgezet en wordt verder gegaan met de behandeling van het werkprogramma.

38. De Afdeling Amsterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad het woord "verplicht" in de tweede zin van punt 3 van de paragraaf Lager Onderwijs te handhaven.

39. De vergadering besluit conform het advies van de Partijraad de door de afdeling Bloemendaal voorgestelde toevoeging op te nemen als alinea 3 van de inleiding van het hoofdstuk Onderwijs.

40. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van het ingediende amendement van de Afdeling Amsterdam als punt 3 van par. 6 Hoger Onderwijs op te nemen: "Met kracht worde stelling genomen tegen verschooling van het Hoger Onderwijs".

41. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van de door de Afdeling Rotterdam gemaakte opmerking een punt over het Landbouw-onderwijs op te nemen als punt 15 van het hoofdstuk Landbouw.

42. De vergadering kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om de door de afdeling Den Haag voorgestelde wijziging van het opschrift van het Hoofdstuk Kunst in "Kunsten en Wetenschappen" te aanvaarden.

43. In verband met het advies ad 42 behoeft dit amendement van de Afdeling Amsterdam niet te worden aangenomen. Aldus wordt besloten.

44. De heer R. Geraerds (Amsterdam) kan zich begrijpen, dat er in deze tijd, zo vol sociale, economische, internationale en militaire problemen, velen zijn, die weinig aandacht over hebben voor de kunst als belangrijk onderdeel van de cultuur. Hiertegen wil spreker echter waarschuwen. De historie toch laat duidelijk zien, dat in de grote bloei-perioden der volkeren, een maatschappelijke bloei altijd samenging met een culturele en dat een verval van de kunst altijd het verval van een volk inleidde. Daarom is het van het hoogste belang, aandacht aan de kunst te wijden, juist wanneer er sociale en economische moeilijkheden zijn. Deze waarheid wordt ook in de Partij in onvoldoende mate begrepen.

Hoe anders te verklaren, dat het eerste concept-Werkprogramma in het geheel geen hoofdstuk over de kunst bevatte. Het tweede concept-Werkprogramma bevat thans een hoofdstuk Kunst ... van drie artikeltjes, ingeklemd tussen twee en halve pagina Onderwijs en twee pagina's radio. Mag reeds de beknoptheid van dit hoofdstuk verwonderen, de inhoud verbaast in nog sterkere mate. Weliswaar worden enkele richtlijnen aangegeven, maar dit hoofdstuk doet bijna ontstellend simplistisch aan. Het raakt op vrijwel geen enkele wijze aan de brandende problemen, die het kunstleven thans beheersen, ofschoon men dit zeker juist in een Werkprogramma van onze liberaal georiënteerde partij had mogen verwachten. De kunst is regeringszaak geworden, in die zin, dat thans op de overheid de taak rust, de kunst waar nodig financieel te steunen, nu er geen kapitaalkrachtige beschermers der kunst meer aanwezig zijn, vanwege het financieel ingrijpen dier zelfde overheid. Dit is echter een feit, waarbij onze partij zich heeft neer te leggen. Maar de kunst is ook in geheel andere zin overheidszaak geworden. De kunst is thans afhankelijk geworden van bepaalde politieke groeperingen. In alle takken van kunst is het oordeel, dat de overheid heeft uit te spreken op grond van de financiële steun, die ze al dan niet wenst te verlenen, lang niet in de eerste plaats gebaseerd op de artistieke waarden van het project. De politiek en/of godsdienst spelen daarbij een zeer belangrijke rol, ook waar het betreft het gebruik der overheids-gelden op voldoende wijze te controleren.

Tegen deze algemene tendenz heeft juist onze partij zich met kracht te verzetten. Niet omdat zij toevallig niet behoort tot de politieke groepen, die de macht bezitten andere hun wil op te leggen, maar omdat juist onze partij, als ze die macht wel bezat, er stellig geen gebruik van zou maken, uit hoofde van haar liberale doelstellingen. Het huidige systeem van steun aan de kunst berust op de principes van een geleide economie, die tegengesteld zijn aan onze inzichten en aan de wezenlijke belangen van kunst. Door deze overwegingen zijn de wijzigingen ingegeven, welke de Afd. Amsterdam naar voren bracht. Deze voorstellen tot wijziging werden door een samenloop van omstandigheden in een snel tempo geformuleerd. Wanneer het Hoofdbestuur en de Algemene Vergadering het dus met de strekking van het betoog eens kunnen zijn, maar de formulering van het voorstel niet gelukkig achten, zou kunnen worden volstaan met een toevoeging aan artikel 1: Er worden die maatregelen getroffen, welke een steunverlening uitsluitend op artistieke gronden waarborgen. Het gevraagde artikel 4 wordt hierdoor niet overbodig, omdat het niet uitsluitend op financiële steunverlening slaat. Dit artikel houdt rekening met een bestaand feit, nl. dat de overheid te oordelen heeft, wanneer zij vaststelt, of zij steunen wil. Een juistere redactie van dit artikel zou wellicht zijn: Er worden maatregelen getroffen, dat waar de overheid een oordeel over kunstzinnige aangelegenheden heeft te formuleren, zulks steeds uitsluitend zal geschieden op artistieke overwegingen en op basis van adviezen, haar verstrekt door niet-belanghebbende deskundigen.

Met aandrang wil spreker verzoeken deze aanvulling van het hoofdstuk Kunst en Wetenschappen in het Werkprogramma op te nemen, opdat dit Hoofdstuk althans enige richting geeft, gebaseerd op de belangrijkste der factoren, die thans de kunst ondermijnen - er blijven in dit hoofdstuk dan altijd nog genoeg lacunes over, die het in betekenis verre doen achterstaan bij de andere hoofdstukken van het Werkprogramma.

Hier ligt een culturele taak juist voor onze partij; een taak van even grote betekenis als de taken op sociaal, economisch, internationaal en militair gebied.

De heer D.W.Dettmeyer, namens de Kunstcommissie sprekend, verklaart het er volkomen mee eens te zijn, dat de kunst een behoorlijke plaats in het Werkprogramma moet hebben, maar is van oordeel, dat datgene wat door de Afdeling Amsterdam naar voren is gebracht, in zekere zin een geveer

in zich houdt. De afdeling Amsterdam wil, dat waar de overheid een oordeel over kunstzinnige aangelegenheden heeft te formuleren, zulks uitsluitend zal geschieden op artistieke overwegingen en wie maakt uit wat "artistiek" is?

In de tweede plaats heeft de heer Geraerds een stelling gelanceerd, welke tegen het Liberalisme ingaat. Hij wil de Overheid inschakelen en laten beoordelen wat kunst is. Dit hebben de Liberalen altijd afgewezen. De Overheid behoort geen beoordelaar te zijn van kunst, volgens Thorbecke. De Afdeling Amsterdam heeft het meest te lijden onder het feit, dat de Overheid zich constant bemoeit met de kunst. Dat vindt zij verkeerd, maar zij trachte niet de duivel met Beëlzebub uit te drijven door bepalingen op te nemen, die het mogelijk zullen maken, dat socialistische opvattingen inzake de beoordeling van kunst invloed krijgen. Daarom is men tot de opstelling van deze paragraaf gekomen. Wij zijn er geenszins van overtuigd, dat dit uitgangspunt uitputtend is geweest, maar de commissie was van oordeel, dat men hiermede op bescheiden wijze moest beginnen. Daarom wil spreker adviseren zich bij het advies van de Partijraad neer te leggen. Het werkprogramma moet geenszins gezien worden als een wet van Meden en Perzen voor de eeuwen, maar als een handleiding, die in de verschillende colleges gebmikt kan worden.

De heer Geraerds is het in geen enkel opzicht met het betoog van de heer Dettmeyer eens. De heer Dettmeyer gaat uit van een verkeerd principe. De richtlijnen zijn volgens spreker volkomen waardeloos. De heer Dettmeyer zegt, dat de Overheid geen oordeel over de kunst moet formuleren, maar de Overheid formuleert wel een oordeel, want zij subsidieert de ene kunst wel en de andere niet.

De Voorzitter merkt op, dat dit een zaak is, waarmede men de uiterste voorzichtigheid moet betrachten, omdat men eigenlijk probeert twee dingen te verenigen, die onverenigbaar zijn. Wanneer de heer Geraerds zegt, dat de kunst volkomen vrij moet zijn, dan is dit een Liberaal beginsel. Daarmede zal iedereen het eens zijn. Het beste zou zijn, wanneer de kunst het kon doen zonder Overheidsgeld. Een van de middelen om dit te bevorderen zou zijn, wanneer wij zouden streven naar een wijziging in de belastingwetgeving. Dan zou men bereiken, dat het financieren van de kunst zoveel mogelijk aan de particulieren werd overgelaten. Maar de Overheid moet zich er thans mee bemoeien en van dat ogenblik af, verliest men tegenover die Overheid een stukje vrijheid. Als men gesubsidieerd wordt, kan er geen volstrekte vrijheid zijn. Ons bestaande democratische stelsel zou daardoor worden ondermijnd. Niettemin kan men in een dergelijke stroming ook artistieke elementen aanwijzen. Dat maakt de positie van de Overheid moeilijk. In Rotterdam zijn er moeilijkheden met de Kunststichting, maar dat zit hem hierin, dat de Overheid verantwoordelijk is voor het geld van de burgerij en aan de andere kant moet men zeggen, dat de Overheid zich niet moet bemoeien met de artistieke kant. Dit zijn twee dingen, die niet verenigbaar zijn. Daarom moeten wij voorzichtigheid betrachten. Wij moeten echter een zekere leidraad hebben. Spreker wil de vergadering ontraden dieper op deze materie in te gaan. De Partijraad is ook tot deze conclusie gekomen. Overigens is dit vraagstuk van zodanig belang, dat het uitermate nuttig zou zijn, wanneer wij een vergadering hebben, met niet zo'n overvolle agenda, hierop terug te komen en de verschillende gezichtspunten nog eens te bezien, hetgeen dan tot ons aller lering zal kunnen strekken.

Spreker stelt de Afdeling Amsterdam voor op dit ogenblik haar amendement niet te handhaven en wil gaarne de toezegging geven deze zaak in de toekomst niet uit het oog te verliezen.

De heer Geraerds antwoordt, dat gezien de toezegging van de Voorzitter, de Afdeling Amsterdam hiertoe bereid is. Hij hoopt echter,

dat binnen afzienbare tijd de mogelijkheid bestaat, deze toezegging gestand te doen. De Voorzitter heeft volkomen gelijk, dat door het toekennen van subsidies een klein stukje vrijheid weggaat, maar het is het inzicht van de Overheid om dit stukje vrijheid van zuiver commerciële aard te doen zijn. Het is niet nodig om kunst door het geven van subsidies van politieke of godsdienstige aard te doen zijn.

De Voorzitter dankt de Afdeling Amsterdam voor haar bereidwilligheid. Besloten wordt dus conform het advies van de Partijraad.

45. In verband met de wijziging van het opschrift van het hoofdstuk Kunst kan punt 3 thans worden gehandhaafd en behoeft niet in de Par.Onderwijs te worden geplaatst, zoals door de Afd. Naarden/Huizen werd voorgesteld.

46. De afdeling Amsterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad, dat artistieke beoordeling van de kunst door de Overheid moet worden afgewezen en dus geen punt 4 van deze inhoud moet worden toegevoegd aan de paragraaf Kunst.

47. Besloten wordt een nieuw punt 4 toe te voegen aan de par. Kunst, luidende:

"De Overheid bevordere, dat bij de opvoeding van de schooljeugd ook aandacht wordt besteed aan kunstinnige verdieping, ten bate van het culturele niveau van ons volk", dit op voorstel van de Afdeling Amsterdam

48. Mej. Toxopeus Pott (Delfzijl) heeft naar aanleiding van de radio-paragraaf nog eens in het boek van de heer Oud nagekeken, wat er in de jaren 1928 en 1930 hierover in de Kamer te doen is geweest. Zij heeft er zich over verbaasd, dat thans de vrijzinnigen zover zijn afgeweken van datgene, waarvoor zij destijds met zo'n grote felheid gestreden hebben nl. voor het recht van de Avro om niet op dezelfde wijze behandeld te worden als de andere omroeporganisaties. Het is de heer Oud geweest, die met felheid hiervoor gestreden heeft en erop heeft gewezen, dat het een sectarisme van de ergste soort is, wanneer men datgene wat door allen gezamenlijk gedaan kan worden, alleen wil laten verrichten door mensen van dezelfde richting. Joekes heeft er in 1928 op gewezen, dat er zoveel uitingen zijn van kunst en wetenschap, welke door de radio worden uitgezonden, die van algemene aard zijn, dat het onlogisch is, deze te laten doen door omroepverenigingen van een bepaalde richting.

Wat nu hier gebeurt, is van die aard, dat spreekster Joekes hoort roepen: waar moeten wij toe komen, wanneer voor iedere richting een eigen omroep moet komen? Spreekster vraagt zich af, waarom de partijvoorzitter Oud zover is afgeweken van het standpunt van het Kamerlid Oud, die toen gesteund heeft de motie Boon/Oud, waarin gezegd werd, dat het algemeen gedeelte door de AVRO verzorgd moest worden. Spreekster weet wel, dat de andere omroeporganisaties thans rechten hebben verkregen, waaraan niet meer valt te tornen, maar iets kunnen wij toch wel handhaven, zoals destijds het advies van de Radioraad. Deze raad heeft toen geadviseerd: Geef de AVRO voor het algemene gedeelte 8 % zendtijd meer dan de andere organisaties. Waarom is dit nu onmogelijk geworden?

De Voorzitter betoogt, dat Mej. Toxopeus Pott veel gezegd heeft, waarbij zijn hart volkomen is open gegaan. Spreker herinnert zich het betreffende Kamerdebat nog zeer goed. Inderdaad, Vrijzinnig Democraten en Liberalen waren het op dit punt volkomen eens. Spreker vindt, dat alle wat hij in 1928 en 1930 gezegd heeft, erg verstandig is geweest, maar in de tegenwoordige tijd hoopt hij ook nog wel verstandige dingen te zeggen. De grote moeilijkheid is, dat wij thans tegenover die aangelegenheid anders staan dan voor 20 jaar. Er is iets nieuws gekomen en met die toestand hebben wij rekening te houden. Indien het mogelijk ware

de gedachte van voor 20 jaar alsnog te verwezenlijken, zou spreker dit nog het beste achten, maar er is zoveel gegroeid, dat spreker van mening is, dat men op het ogenblik niet anders kan doen, dan in het werkprogram wordt voorgesteld.

Mej. Toxopeus Pott zegt, dat wanneer het radiovraagstuk weer op de helling komt, men de gelegenheid heeft het grote onrecht tegenover de AVRO goed te maken. Het is gemakkelijk om te zeggen, dat er iets veranderd is, maar bij onrecht mag men zich nooit neerleggen.

De Voorzitter betoogt, dat men het met zijn achten in de Kamer niet voor het zeggen heeft. Hij raadt de vergadering uit praktische overwegingen aan, het amendement van de afdeling Delfzijl niet over te nemen. Het is goed geweest deze zaak te bespreken, maar het lijkt spreker niet verstandig dit punt als zodanig in het werkprogram op te nemen. Het helpt ons toch niet en ook de AVRO helpt men er weinig mee.

Mej. Toxopeus Pott antwoordt, dat het dan beter zou zijn om niets hierover in het werkprogram op te nemen.

De Voorzitter zegt nogmaals, dat er geen sprake van is, dat wij de AVRO de doodsteek toebrengen. De AVRO heeft grote levensvatbaarheid getoond. Spreker vraagt of het amendement van de afdeling Delfzijl wordt ondersteund d.w.z. om dit punt dan maar te schrappen. De vergadering blijkt in grote meerderheid voor het amendement te zijn, zodat wordt besloten punt 2 geheel te schrappen.

49. De heer Ir. P. C. Tirion (Bloemendaal) betoogt, dat als wij een zeker doel i.c. gebruik van de radio als instrument ter verspreiding van de cultuur, nastreven, dit van tevoren moet worden aangepakt. Daarom meent de afdeling Bloemendaal, dat er een betere coördinatie van die programma's moet worden bevorderd. Op het ogenblik lijkt het er op of de omroepverenigingen elkaar beconcurreren. Daarom zou de afdeling Bloemendaal er prijs op stellen wanneer toegevoegd zou worden: Bevordering van een betere coördinatie van de programma's van de omroepverenigingen.

De Voorzitter deelt mede, dat de Partijraad meent, dat deze kwestie niet in een werkprogram thuis hoort, maar als de vergadering van mening is, dat deze zinsnede er wel in thuis hoort, zal dit alsnog geschieden.

Besloten wordt genoemde zinsnede op te nemen.

50. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van het door de afdeling Rotterdam ingediende amendement om het begin van de inleiding van het hoofdstuk Radio als volgt te lezen: "De omroep worde bovenal gezien" enz.

51 en 52. De vergadering kan zich verenigen met het advies van de Partijraad, dat aan alle politieke partijen gelijke rechten toekomen, mits deze zich aan de gestelde regels houden, dit naar aanleiding van opmerkingen van de afdelingen Bloemendaal en Delfzijl.

53. De heer P. C. Oorschot (Breda) zegt, dat de overbrenging van het geluid geschiedt via de aether en draadverbinding. Deze methoden dienen wat de financiering betreft, te worden gelijk gesteld. Daarbij gaat men uit van de overweging, dat zelfs in tijden, wanneer door onrust de ontvangst onmogelijk wordt gemaakt en de zenders min of meer geliquideerd zijn het voor de Overheid nog mogelijk is via de draadweg verbinding te hebben met de sbonnés over het gehele land verspreid. Verder is het ook nog mogelijk, zelfs wanneer een gedeelte van het land in tijd van oorlog bezet zou zijn, de bevolking te waarschuwen of aanwijzingen te geven. Men kan zeggen, dat door het gebruik van de draadweg de radio-distributie

wordt bevorderd, maar dit is niet juist. Op het oogenblik is het zo, dat 2/3 van de abonné's in de grote centra via de draadweg wordt bediend, maar voor de zeer slechte objecten bestaat er geen draadaansluiting en kunnen deze abonné's dus niet via het draadnet worden bereikt. Waar dus de aether en de draadweg beide kunnen dienen om de luisteraars te bereiken en beide wijzen van overbrenging een landsbelang zijn, is spreker van mening, dat de financiering via de draadweg ook ten laste van de luisterbijdrage dient te komen.

De Voorzitter is van mening, dat wij moeten vasthouden aan het advies van de Partijraad. Besloten wordt conform dit advies de door de afdeling Breda toegevoegde alinea niet op te nemen.

54. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad de tweede alinea van par. 1 punt 6 te handhaven.

De Voorzitter stelt thans aan de orde punt 12 van de Agenda: Benoeming van een onder-Voorzitter.

Daar geen tegencandidaten zijn gesteld, constateert de Voorzitter, dat de heer Mr. H. van Riel is herkozen tot ondervoorzitter, welke benoeming door de heer Van Riel gaarne wordt aanvaard.

De Voorzitter wenst het Hoofdbestuur en de heer Van Riel geluk met deze herbenoeming.

Aan de orde is punt 13 van de Agenda: Benoeming van een penningmeester

Als enig candidaat is gesteld de heer S. J. van den Bergh te Wassenaar. Aangezien tegen-candidaten ontbreken, is de heer Van den Bergh tot penningmeester gekozen, mits deze de benoeming wenst te aanvaarden.

De heer Van den Bergh deelt mede, dat ~~W~~rijdagavond, toen het verslag van de penningmeester werd voorgelezen, hem de schrik om het hart sloeg. Men aarzelt wel even, wanneer men een dergelijke erfenis moet aannemen. Toch wil spreker de benoeming aanvaarden, niet in de laatste plaats omdat zijn vader zoveel jaren die functie heeft vervuld bij de Liberale Staatspartij.

Spreker wil van deze gelegenheid gebruik maken aller medewerking te vragen bij de moeilijke taak om de financiën weer in het goede spoor te krijgen. Evenals het voor een fabrikant noodzakelijk is geld te besteden voor reclamadoeleinden, is het voor een politieke partij nodig geld ter beschikking te hebben om haar beginselen uit te dragen.

Als spreker mag rekenen op die medewerking, wil hij van harte dank zeggen voor het in hem gestelde vertrouwen.

De Voorzitter dankt de heer Van den Bergh voor hetgeen hij heeft gezegd. Het verheugt ons buitengewoon, dat deze de benoeming wil aanvaarden.

De Voorzitter stelt voor nog eens schriftelijk aan de heer Pierson dank te zeggen voor zijn penningmeesterschap, waarvan hij thans met ere ontheven is.

Aan de orde is punt 14 van de Agenda: Benoeming van een lid van het Dagelijks Bestuur.

Op voorstel van de Voorzitter benoemt de vergadering tot leden van het Stembureau de heren:

W. Inden	Losser
W. Breedveld	Lekkerkerk
Dr. H. J. Roethof	Utrecht
Mej. Mr. A. Nagtglas	
Boot	Groningen
Mr. A. J. Dankelman	's-Gravenhage

die te zamen met het Secretariaat de stemmen zullen tellen.

De heer M.D. Scheer (Heemstede) deelt mede, dat de heer H.J. Slingenberg te 's-Gravenhage, die door de afdeling Heemstede candidaat voor het lidmaatschap van het Dagelijks Bestuur was gesteld, zich wegens bijzondere omstandigheden genoodzaakt heeft gezien, zich terug te trekken. Naar aanleiding hiervan wil de heer Scheer thans een warm woord van aanbeveling zeggen voor de candidatuur van de heer Ir.P.C. Tirion, die door de Afd. Bloemendaal candidaat is gesteld. Het is nodig, dat in het Hoofdbestuur jonge krachten komen, mensen, die een andere richting in het Hoofdbestuur zullen weten te bewerkstelligen. Er is nl. iets, waarover wij niet tevreden zijn. Op een van de congressen van de laatste jaren deed zich het geval voor, dat de Voorzitter sprak namens het Hoofdbestuur. De meesten onzer kennen de hoofdbestuursleden niet, omdat dezemensen nimmer het woord voeren en het werk in het Hoofdbestuur blijkbaar niet verdeeld is. Wij weten, dat wanneer de heer Tirion in het Hoofdbestuur wordt gekozen, daarin verandering zal komen.

De Voorzitter wil zich niet mengen in de kwestie, wie in het Dagelijks Bestuur wordt benoemd, doch op een punt schijnt er een misverstand te zijn. De normale gang van zaken in het Hoofdbestuur is zo, dat wanneer er bepaalde voorstellen te verdedigen zijn, het de taak van de voorzitter is om de voorstellen van het Hoofdbestuur toe te lichten. Wanneer een lid van het Hoofdbestuur het woord wil voeren, is hij daartoe gerechtigd. Spreker wil graag, dat de vergadering niet de indruk krijgt, dat de voorzitter een soort dictator is.

De heer A.Meijer (Zeist) beveelt de candidatuur van de heer T.J. Twijnstra te De Bilt warm aan. De heer Twijnstra zal volgens spreker verandering brengen in de werkwijze van het Hoofdbestuur. Wij moeten in het Dagelijks Bestuur mensen hebben, die werkelijk voor onze partij kunnen opkomen en niet zullen dienen voor een bepaalde groep in onze partij. Wij hebben een Dagelijks Bestuur voor onze totale partij en niet voor een stukje, hetgeen bij de Indonesische kwestie het geval was, en daarom wil spreker de heer Twijnstra aanbevelen als lid van het Dagelijks Bestuur.

De heer A.Willering (Apeldoorn) beveelt namens de Centrale Arnhem de candidatuur van de heer H.P.Hoolboom te Ede aan.

De heer Jhr.Ir.L.H. Op ten Noort (Utrecht) wil met klem het voorstel van de Afd. Zeist ondersteunen. De Afd. Utrecht heeft destijds het voorrecht genoten Prof. s'Jacob in het Hoofdbestuur aanwezig te zien. De heer s'Jacob is naar Groningen gegaan en daarom acht de Afd. Utrecht de candidatuur van de heer Twijnstra zo belangrijk, omdat daardoor weer iemand uit de Provincie Utrecht in het bestuur zou zitting nemen.

De heer Houbolt (Bloemendaal) zou gaarne de aandacht vestigen op de candidatuur van de heer Tirion. Het lidmaatschap van de heer Tirion zou kunnen bijdragen tot de uitbouw van de organisatie van het Hoofdbestuur.

Hierna wordt de vergadering geschorst voor het invullen der stembiljetten.

Na heropening wordt de behandeling van het concept-Werkprogram voortgezet.

55. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het amendement van de Afd. Den Haag over te nemen:

Considerans van par. 1 wordt dus: Het financieel en monetair beleid mag aan de ontwikkeling van de spaarzin van het volk en aan de ontwikkeling van het bezit niet in de weg staan.

56. De afdeling Bloemendaal kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om de door deze afdeling naar voren gebrachte wensen niet in het Werkprogram op te nemen.

57. De Afdeling Bloemendaal legt zich neer bij het advies van de Partijraad de door haar naar voren gebrachte wens: het opgeven van de goedkoop-geld-politiek en de drang tot nivellering op velerlei gebied, niet in het Werkprogram op te nemen.

58. De heer W.J.Leyds (Naarden) zou gaarne meer dan tot dusver tot uitdrukking is gebracht, in het Werkprogram zien opgenomen, dat een van de voornaamste dingen, die de Partij voorstaat, is de versobering van het Overheidsapparaat. Thans is zulks alleen opgenomen in twee clausules nl. punt 3 van par. 1 en punt 8 van par. 2. Hierin komt de noodzakelijkheid van versobering niet voldoende tot uitdrukking. Spreker stelt voor bovendien in het program als preambule voor financiële en belastingpolitiek in te lassen de paar woorden, die staan in het Beginselprogram in par. 24. Deze woorden zijn zeer kort en duidelijk en wanneer men dat zou doen, zou aan de wens van de Afdeling Naarden-Huizen zijn tegemoetgekomen.

Spreker doelt op de zin in het Beginselprogram: De Partij beschouwt als eerste en voornaamste doel van het financiële beleid het herstel van het evenwicht in de Rijksbegroting.

De Voorzitter is van oordeel, dat het geen zin heeft om iets, dat duidelijk in het Beginselprogram staat, nog eens in het Werkprogram over te nemen. Op het Beginselprogram valt nog meer de aandacht dan op het Werkprogram. De Afdeling Naarden-Huizen is blijkbaar tevreden met de formulering in het Beginselprogram, laten wij dit dus voldoende achten. Er bestaat niet de minste twijfel over het standpunt van de Partij.

59. De heer Leyds wenst toch, dat dit standpunt in de preambule komt, omdat men wil weten, hoe de Partij staat tegenover de financiën. Als grondbeginsel moet het in het Beginselprogram voorkomen.

De Voorzitter vraagt de vergadering, of het voorstel van de Afdeling Naarden-Huizen ondersteund wordt. Daar dit niet het geval is, wordt besloten overeenkomstig het advies van de Partijraad.

59. De Afdeling Amsterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om de door haar voorgestelde toevoeging niet in het Werkprogram op te nemen.

60. Mej.Mr.J.L.M.Toxopeus Pott (Delfzijl) betoogt, dat indertijd de Partij stelling genomen heeft tegen de nationalisatie van de circulatiebank en vraagt of de toelichting van de Partijraad eigenlijk de erkenning inhoudt van het feit, dat de mensen, die voorstanders van nationalisatie waren, gelijk hebben gehad.

De ondervoorzitter, Mr.H. van Riel, deelt mede, dat het een volstrekte onmogelijkheid is om in tijden van wisselende valutakoers, waaruit van de ene dag op de andere, grote verliezen en winsten kunnen ontstaan, op de nationalisatie van de circulatiebank terug te komen. Het enige, waar wij naar moeten streven, is naar een zodanigen vorm, waarbij de leiding van de circulatiebank een eigen inzicht in de monetaire problemen kan ontwikkelen. Wij kunnen het in deze vorm onmogelijk in het Werkprogram opnemen, al heeft het idee, dat de President van de Nederlandse Bank niet afhankelijk moet zijn van de politieke functie van Minister van Financiën onze volledige instemming.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

61. De heer J.A. Colenbrander (Breda) deelt mede, dat de Afdeling Breda niet bevredigd is met het advies van de Partijraad. Wanneer er in de toelichting zou hebben gestaan, dat het onmogelijk was nauwkeurig vast te stellen, wat in een bepaald geval precies als schijnwinst moet worden aangemerkt, dan zou inderdaad de wens van de Afd. Breda een hersenschim

zijn. Maar hierin staat, dat het uitermate moeilijk is en dit is geen voldoende reden om zich neer te leggen bij het standpunt van de Partijraad. Naar sprekers mening is het standpunt van de Afd. Breda een goed liberaal standpunt, dat tevens een dam opwerpt tegen de socialistische belastingpolitiek van Prof. Lieftinck.

De onder-voorzitter, Mr.H. van Riel, deelt mede, dat ook dit punt uit den aard van de zaak in de betrokken commissie is gezien. Spreker heeft hierover verschillende belastingdeskundigen geraadpleegd. Deze heren hebben uitdrukkelijk ontraden om een bepaling van deze strekking in het Werkprogram op te nemen en daarbij het woord schijnwinst te gebruiken, omdat de formulering hiervan zo aan critiek onderhevig is. De betrokken commissie heeft het toen verstandiger gevonden onder erkenning van de juistheid van het principe, het punt op deze wijze te formuleren.

De afdeling Breda kan zich thans met de formulering verenigen.

62. Ir. A.v.d. Heyden (Rotterdam) deelt mede, dat de Afdeling Rotterdam nog steeds van mening is, dat in par. 2 punt 4 iets staat, dat voor twee uitleggingen vatbaar is. Spreker zou gaarne willen weten, of het inkomen uit vermogen aan een hoger belastingtarief zou kunnen worden onderworpen, dan het inkomen uit arbeid. Spreker vraagt, of het niet mogelijk is de woorden "uit onderneming of arbeid" uit dit artikel te schrappen.

De onder-voorzitter, Mr.H. van Riel, betoogt, dat in een Werkprogram de nadruk behoort te worden gelegd op de noodzaak van conservering van een zo groot mogelijk gedeelte van de inkomsten uit arbeid. De consequentie van een wijziging van het tarief zal zijn, dat ook degenen, die inkomsten trekken uit vermogen, daardoor worden bevoordeeld. Bij niemand heeft het denkbeeld voorgezeten, dat inkomsten uit vermogen zwaarder zouden worden belast.

De Afdeling Rotterdam kan zich met deze zienswijze verenigen.

De Voorzitter onderbreekt de behandeling van het Werkprogram en maakt de uitslag bekend van de stemming voor een lid van het Dagelijks Bestuur.

Uitgebracht: 206 stemmen, waarvan geldig/ 204
Volstreekte meerderheid 103.

Behaald aantal stemmen:

H.P. Hoolboom	64
H.M. Koornneef	8
Ir.P.C.Tirion	20
T.J.Twijnstra	112

Dus gekozen de heer T.J.Twijnstra.

Daar de heer Twijnstra niet in de vergadering aanwezig is, zal hem deze benoeming schriftelijk worden medegedeeld.

63 en 64. Conform het advies van de Partijraad wordt besloten punt 6 van par. 2 te doen vervallen, zulks naar aanleiding van de ingediende opmerkingen door de Afdelingen Rotterdam en Amsterdam.

65 en 66. De heer B.Niewold (Voorburg) betoogt, dat de kwestie van de belastingaftrek nauw verband houdt met de kindertoeslag en deze punten tegelijkertijd behandeld kunnen worden.

De Voorzitter antwoordt, dat deze punten volmaakt verschillend zijn en geen verband met elkaar houden. Spreker zegt voor kindertoeslagen in het algemeen weinig te gevoelen. Wel is hij een sterk voorstander van het rekening houden met de samenstelling van het gezin bij de belasting. De heffing naar draagkracht wil zeggen, dat men bij de belastingheffing

ter dege rekening houdt met de lasten, die op het gezin drukken. Daarom is spreker er tegen de door de heer Niewold genoemde punten aan elkaar te koppelen.

De heer P.Aarens (Zwijndrecht) zegt, dat de kwestie van de kinder-aftrek een principiële kwestie is. De mening van de Partijraad, dat kleine gezinnen een grotere financiële draagkracht hebben dan grote gezinnen, is in haar algemeenheid niet juist. In vele grote gezinnen verdienen de kinderen mee, zodat de draagkracht van het grote gezin niet kleiner is. Bovendien krijgt de vader van de kinderen, die al geld inbrengen, toch nog kinderaftrek. Men kan wel zeggen, dat het gemiddelde grote gezin zwaardere lasten heeft, maar wie heeft de verantwoordelijkheid voor het grote gezin, de gemeenschap of de ouders? De man, die het grote gezin wil stichten, moet er zich van bewust zijn, dat hij de financiële gevolgen daarvan niet kan afwentelen op de gemeenschap.

De Voorzitter merkt op, dat de vorige spreker twee dingen door elkaar haalt. Het gaat hier om de rechtvaardigheid van belastingheffing naar draagkracht. Door het amendement van de afdeling Zwijndrecht wordt in het hart aangetast het beginsel van heffing naar draagkracht, een Liberaal beginsel. Spreker ontraadt de vergadering dan ook het amendement van de Afdeling Zwijndrecht over te nemen.

De Voorzitter vraagt of de amendementen van de afdelingen Voorburg en Zwijndrecht ondersteund worden. Daar dit niet het geval is, wordt besloten conform het advies van de Partijraad.

67. De heer Ir.A.v.d.Heyden (Rotterdam) merkt op, dat de Afdeling Rotterdam bezwaar heeft tegen punt 10 van par. 2 en wel tegen de woorden "in zijn huidige omvang". De correctie der inkomens en vermogensverdeling is volgens spreker een werkzaamheid, die de strekking heeft om een zaak van fouten te bevrijden. Die fout in de inkomens- en vermogensverdeling is een zeer relatief begrip en hierin moeten wij niet treden. De Afdeling Rotterdam zou gaarne zien, dat het artikel aldus zou worden geredigeerd: Belastingheffing naar het beginsel van draagkracht dient te worden aanvaard. Wanneer wij praten over inkomsten- en vermogensverdeling en correctie hiervan, denken wij aan een ambtenaar met 2 loketten. Bij het ene loket betaalt U f. 10, en bij het andere krijgt U f.2.50 terug. Dat kan en mag niet. De Overheidsfinanciën moeten worden bijeengegaard door progressieve belastingheffing, maar van een herverdeling mag nooit sprake zijn.

De Voorzitter repliceert, dat een heffing naar draagkracht vanzelf een correctie van de inkomensverhouding in zich houdt. Wanneer men correctie in de inkomensverhouding volstrekt afwijst, tast men daarbij het beginsel van heffing naar draagkracht aan. Dit is een volkomen verlaten standpunt, dat ook in de liberale belastingpolitiek meer dan een eeuw verlaten is. Wanneer men het zou doen, zoals de Afdeling Rotterdam dat wil, zal zulks de indruk maken, dat wij een reactionnaire partij zouden zijn. Daarom ontraadt spreker dit amendement. Spreker is het volkomen eens met de redactie, die in het concept-Werkprogram is opgenomen.

De heer v.d. Heyden betoogt, dat een correctie een fout in zich houdt. Spreker vraagt, of het juist is, dat wij een systeem voorstaan van belastingheffing naar draagkracht.

De Voorzitter antwoordt, dat er niemand zal zijn, die zal zeggen, dat de inkomens en vermogens verdeeld zijn op een wijze, dat er geen fout in zit. Er is niets, waar geen fout in zit. Wij moeten echter met de correctie niet te ver gaan. De correctie wordt in haar huidige omvang afgewezen, omdat wij nl. vinden, dat deze correctie zover gaat, dat men in andere fouten vervalt. Wij kunnen ons nooit op het standpunt stellen, dat de verdeling zo rechtvaardig is, dat er geen fout in zit.

De heer v.d. Heyden merkt op, dat een betere verdeling van de inkomens nooit de doelstelling mag zijn van een fiscaal stelsel.

De Voorzitter zegt, dat het doel ten slotte is om het geld binnen te krijgen, dat nodig is; aan de wijze, waarop dat geschiedt, kunnen echter andere doeleinden mede dienstbaar worden gemaakt. Het is een volkomen misverstand, dat dit een socialistisch beginsel zou zijn. Als Pierson in 1892 allerlei accijnzen gaat afschaffen en daarvoor in de plaats stelt bedrijfs- en vermogensbelasting, dan is de bedoeling een correctie in de inkomstenbelasting te brengen. Dat werkt altijd door op de inkomensverdeling, omdat het inkomen dat men te verteren heeft, mede bepaald wordt door de belasting, die afgedragen moet worden. Men moet zich afvragen, hoe de inkomens- en vermogensverhoudingen in het land zijn.

Aangezien de Afdeling Rotterdam zich niet bij het advies van de Partijraad neerlegt, vraagt de voorzitter of het amendement van de Afdeling Rotterdam ondersteund wordt. Dit amendement vindt geen voldoende ondersteuning en dus wordt besloten het amendement niet over te nemen.

68. De heer W.J.Leyds (Naarden Huizen) vraagt, of het niet mogelijk is in par. 2 punt 14 te lezen: Bij de heffing van verbruiksbelastingen moeten deze voor zover mogelijk op de verbruikers afgewenteld worden.

De Voorzitter deelt mede, dat er wel eens omstandigheden zijn, waarin afwenteling niet mogelijk is. Daarover kan het program niet beslissen.

Besloten wordt conform advies Partijraad.

69. Mej. Mr. J.L.M. Toxopeus Pott (Delfzijl) wil gaarne een nadere motivering hebben, waarom de door de Afdeling Delfzijl ingediende amendementen door de Partijraad worden ontraden. De fiscale recherche is een instituut, dat in een rechtstaat niet thuis hoort en in een tijd van noodrecht geproduceerd is.

Het tweede punt, dat de Afdeling Delfzijl gaarne in het Werkprogram zag opgenomen, is van principiële aard nl. dat de belastingbetaler meer waarborgen moet hebben tegen de willekeur van sommige inspecteurs. Zeer lukraak worden soms aanslagen verzonden en na raadpleging van een belastingconsulent blijken deze veel te hoog te zijn.

De Ondervoorzitter, Mr.H. van Riel, is het tot zijn spijt niet helemaal eens met het betoog van Mej. Toxopeus Pott. Er zijn nu eenmaal in Nederland veel oneerlijke mensen. Het ongelijk is niet alleen aan de kant van de belastingen. Er zijn natuurlijk wel onrechtmatige dingen gebeurd, zoals de belastinginspecteurs, die naar Zwitserland zijn gegaan. Een zekere ambtelijke correctie is wel aanwezig, maar spreker moet zeggen, dat wij van de fiscale recherche het laatste jaar niet veel meer merken. Voor er een proces komt, is er in het algemeen wel een serieuze verdenking. Gezien de mentaliteit van de mens, kan men een dergelijk machtsapparaat niet missen. Spreker is van mening, dat de Overheid het recht heeft om zich van soortgelijke middelen te bedienen en het een kwestie is van de geest, die op het Ministerie heerst, of er een behoorlijk of onbehoorlijk gebruik van wordt gemaakt. Dit kan men echter niet in een Werkprogram opnemen. De willekeur hangt af van de instructies, die de Inspecteurs krijgen. Ook dat ligt in het menselijke vlak en kan men moeilijk in een Werkprogram zetten. Wat wij er wel in hebben, is, dat de rechtspraak voor de belastingen beter moet worden en er een betere formele bescherming moet komen. Er zijn Raden van Beroep, de Hoge Raad is er, de rechtszekerheid is gewaarborgd. Wat niet gewaarborgd is, is de kwestie van de voorlopige aanslagen, maar men kan niet in een Werkprogram zetten, dat men geen te hoge voorlopige aanslagen mag opleggen. Wij moeten wel in ons program zetten een zo goed

mogelijke rechtsbescherming. Verder kunnen wij niet gaan zonder te vervallen in iets, dat naar sprekers gevoelen een te sterk reclamekarakter zou krijgen.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

70. De Afdeling Bloemendaal kan zich verenigen met het advies van de Partijraad het door haar ingediende punt niet afzonderlijk in het Werkprogram op te nemen.

71. De Afdeling Zwi jndrecht legt zich neer bij het advies van de Partijraad, zodat punt 5 niet wordt aangevuld.

72. De Afdeling Bloemendaal gaat accoord met het advies van de Partijraad het woordje "wettelijke" te handhaven in punt 7.

73. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad punt 10 te handhaven.

74. De Afdeling Rotterdam kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om punt 11 te handhaven.

75. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het amendement van de Afdeling Amsterdam over te nemen, zodat de eerste alinea van punt 12 wordt gelezen als: Overheidsbedrijven onthouden zich in het algemeen van elke commerciële activiteit buiten het terrein, waarop haar monopolistische positie in overeenstemming met het algemeen belang gegrond is.

76. De Afdeling Arnhem gaat accoord met het advies van de Partijraad, zodat de door deze afdeling voorgestelde woorden "en zoveel mogelijk" niet in punt 12 worden ingelast.

77. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het ingediende amendement van de Afdeling Amsterdam niet over te nemen.

78 en 79. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad punt 5 als volgt te lezen: "De kleine boer, die in zijn bedrijf een volledige dagtaak vindt, moet verzekerd zijn van een bestaansmogelijkheid", een en ander naar aanleiding van ingediende opmerkingen door de Afdelingen Bloemendaal en Voorburg.

80. Mej. Toxopeus Pott (Delfzijl) is van oordeel, dat in de ruilverkaveling een gevaar voor socialisatie ligt. Wanneer ruilverkaveling plaats vindt, zoals het behoort te gaan nl. dat de mensen het onderling regelen, kan dit goed zijn, maar wanneer de staat ruilverkaveling gaat aanmoedigen worden de kosten hoog en kunnen de boeren niet meer betalen. De Staat is dan zo vriendelijk gedurende 30 jaren een voorschot te geven, onder de nodige zekerheid voor zichzelf, maar dit houdt in, dat de Staat zekere rechten krijgt op de grond. Minister Mansholt heeft eens gezegd, dat hij als de dood is voor geruisloze socialisatie van de grond. Spreekster acht het noodzakelijk deze materie met behoedzaamheid te behandelen. Wanneer men een punt zou zetten achter "bedrijf", kan men zich nog nader beraden over de te bezigen middelen en te volgen methoden.

De Voorzitter deelt mede, dat de ruilverkaveling niets met socialisatie te maken heeft. De kwestie van de ruilverkaveling was al ter sprake gekomen voor er van enige invloed van de socialisten in de landbouwpolitiek sprake was. In 1907 heeft men onder Liberaal bewind de tienden afgeschafte en in 1923 heeft men hetzelfde gedaan met de jachtrechten. Niemand is ooit op het idee gekomen, dat dit ook maar iets zou hebben van socialisatie. Ruilverkaveling is een groot belang voor de landbouw en wanneer daarvoor geld wordt voorgeschoten en de boeren betalen dat terug, heeft dat niets met socialisatie te maken.

Mej. Pott vindt het heel iets anders of iets onder een Liberaal bewijs gebeurt dan onder een bewind met een socialistische inslag.

De Voorzitter betoogt nogmaals, dat de mensen hun volle rechten op de grond behouden en dat het veel meer een versterking van het particuliere eigendomsrecht is, dan omgekeerd.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het amendement van de Afdeling Delfzijl niet over te nemen.

81. Overgenomen wordt het advies van de Partijraad om in punt 7 in plaats van het woord "kleinere" te lezen "te kleine".

82. Mej. Mr. Toxopeus Pott (Delfzijl) vraagt, waarom de huren wel verhoogd worden en de pachten niet. Deze behoren volgens haar in hetzelfde vlak te liggen. Hoge pachtprizen komen de landbouw en dus het algemeen belang, ten goede. De boeren blijven nu tot hun 80ste jaar op hun boerderijen, omdat zij anders geen bestaansmogelijkheid hebben. Tal van jonge boeren kunnen daardoor niet aan de slag komen. Vooral gezien de punten over de huren en de lonen lijkt het spreekster logisch, dat de pachtprizen ook omhoog gaan.

De Voorzitter merkt op, dat alles wat Mej. Pott gezegd heeft in het punt van het Program ligt opgedoten. Het beginsel is er goed in verwerkt en is een goed Liberaal beginsel, waarmede Mej. Pott haar doel volkomen bereikt.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad het amendement van de Afdeling Delfzijl niet over te nemen.

83. De heer Ir. A. v. d. Heyden (Rotterdam) acht het advies van de Partijraad zeer summier en vraagt nadere toelichting.

De Voorzitter deelt mede, dat de bedoeling van het betreffende punt in het Werkprogram is, dat de ondernemers elkaar niet op zodanige wijze beconcurreren, dat Nederland daardoor op de buitenlandse markt een slechtere prijs voor zijn producten krijgt, dan er anders voor gemaakt zou kunnen worden.

Besloten wordt conform het advies van de Partijraad.

84. De Afdeling Bloemendaal kan zich verenigen met het advies van de Partijraad tot handhaving van de voorgestelde redactie.

85. Besloten wordt naar aanleiding van het advies van de Partijraad als punt 15 op te nemen: "Bevordering van het land- en tuinbouwonderwijs".

86. De Afdeling Zwijndrecht gaat accoord met het advies van de Partijraad zodat wordt besloten de door deze Afdeling voorgestelde aanvulling niet over te nemen.

87 en 88. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van de door de afdelingen Zwijndrecht en Voorburg ingediende opmerkingen punt 12 te laten vervallen.

89. De heer Dr. W. G. J. ten Pas (Heemstede) heeft een aanmerking op de redactie van het nieuwe punt 12. Hij zou een kleine technische verbetering willen aanbrengen, waardoor de redactie zou komen te luiden: "Gestreefd worde naar een ouderdomsvoorziening, die met behoud van een stelsel van verzekering, alle economisch zwakken op 65-jarige leeftijd een redelijke rente verzekert. Daarbij worde geen aftrek van uit anderen hoofde verkregen inkomsten toegepast, terwijl aan een omslagstelsel de voorkeur gegeven wordt boven een stelsel van kapitaaldekking".

Aldus wordt besloten.

90. Mej. Toxopeus Pott betoogt, dat toen de kinderbijslag-regeling indertijd in de Kamer werd behandeld als noodregeling, de heer Korthals gezegd heeft, dat er uitgegaan moest worden van de stelling: loon naar prestatie en niet naar behoefte. De fractie heeft toen vóór gestemd, daar het een noodregeling betrof. Sindsdien heeft men tweemaal een correctie van de lonen gehad. Nu moet deze noodregeling worden opgeheven. Er is een zeer grote onbillijkheid in, dat een slampamper met een groot gezin meer verdient, dan iemand met een klein gezin. Tegen de Jan Saliegeest, die door deze politiek wordt aangekweekt, moeten wij opkomen.

De Voorzitter kan veel onderschrijven van hetgeen Mej. Toxopeus Pott heeft betoogd, maar wij moeten oppassen, dat wij het sentiment niet al te veel laten spreken. Voorop moet staan, dat de beloning moet zijn naar prestatie. Niettemin kunnen er omstandigheden zijn, waardoor men een zeker element, dat men in principe niet wil, in de loonregeling moet neerleggen. Wij doen verstandig ons daarover in het program niet uit te spreken in de vorm, dat deze regeling ten spoedigste opgeheven moet worden. Ook al vindt men die regeling in haar tegenwoordige vorm onjuist, is het niet mogelijk haar direct op te heffen. De afdeling Delfzijl kan ervan verzekerd zijn, dat de gevoelens, die in deze afdeling heersen, ook onze gevoelens zijn. Laat U ons de gelegenheid om met beleid in deze politiek te opereren. Wij geven U de verzekering, dat wij naar onze beginselen zullen handelen.

Mej. Toxopeus Pott is dankbaar voor de verklaring van de Voorzitter en legt zich bij het advies van de Partijraad neer.

91, 92, 93, 94, 95, 96, 97.

De Voorzitter deelt mede, dat de Commissie heeft voorgesteld de amendementen van de Afdeling Amsterdam over te nemen. Aldus wordt besloten.

98. Mej. Toxopeus Pott begrijpt niet, waarom de Partijraad bezwaar heeft tegen de door de Afdeling Delfzijl ingediende amendementen. Spreekster acht het een groot gevaar voor de volksgezondheid, dat de P.T.T. voor verspreiding van reclame voor allerlei soorten geneesmiddelen zorgdraagt. Hiertegen moet stelling worden genomen.

Als tweede punt brengt Mej. Toxopeus Pott naar voren, dat artsen, gediplomeerd aan een Nederlandse universiteit, die opvattingen huldigen, afwijkende van die der officiële geneeskunde, niet op gelijke voet behandeld worden als hun collega's. Spreekster acht het niet juist, dat dergelijke mensen nooit een leerstoel kunnen krijgen. Zij zal het op prijs stellen, wanneer deze aangelegenheid door onze mensen ter sprake wordt gebracht.

De Voorzitter adviseert het eerstgenoemde punt niet op te nemen. Dit zou slechts een uitbreiding van de Overheidsbemoeding tengevolge hebben.

Het tweede punt is van zodanig wetenschappelijke aard, dat wij ons daar als vergadering niet over kunnen uitspreken. Spreker stelt voor ook dit punt niet op te nemen.

Aldus wordt besloten.

99. en 100. De Voorzitter merkt op, dat over de kinderbijslag reeds uitvoerig is gesproken. Wij hebben een sfeer van vertrouwen gekregen op de grondslag van het beginsel van de Partij. De vergadering heeft haar instemming hiermede reeds betuigd.

Besloten wordt dus de amendementen van de afdelingen Zwijndrecht en Voorburg niet over te nemen.

101. De afdeling Delfzijl legt zich neer bij het advies van de Partijraad het amendement van deze afdeling niet aan te nemen.
102. De Afdeling Zwijndrecht gaat accoord met het advies van de Partijraad om de door haar gewenste invoeging niet op te nemen.
103. De Afdeling Bloemendaal kan zich verenigen met het advies van de Partijraad punt 3 onveranderd te handhaven.
104. De Afdeling Delfzijl gaat accoord met het advies van de Partijraad.
105. De Afdeling Bloemendaal kan zich verenigen met het advies van de Partijraad.
106. De heer Ir.A. v.d. Heyden (Rotterdam) vraagt, hoe het Hoofdstuk zich de maatregelen voorstelt, die verbetering van de organisatie op de bouwwerken bevorderen. Wordt hier bedoeld woningbouw of bouwwerken in het algemeen? Als het eerste begrip bedoeld wordt, is spreker het hiermede eens. Als bedoeld worden bouwwerken in het algemeen, lijkt het spreker onmogelijk om maatregelen te treffen.

De Voorzitter acht dit een moeilijke materie en stelt voor de redactie te handhaven. Wanneer de uitvoering onmogelijk is, zal dat wel blijken.

Prof. Molenaar acht het niet juist, iets op te nemen, dat niet wordt begrepen.

De Secretaris merkt op, dat de commissie dit punt in het Werkprogram heeft opgenomen, omdat men meende, dat door de slechte organisatie veel tijd verloren gaat en daardoor de bouw duurder uitkomt dan strikt noodzakelijk is.

De heer M.C. van Keule ('s-Gravenhage) stelt voor het punt te wijzigen in: Bevorderd wordt, dat het tempo van de bouwwerken wordt versneld.

Daar geen der commissieleden aanwezig is om het punt toe te lichten, stelt de voorzitter voor dit punt te schrappen. Aldus wordt besloten.

107. De Afdeling Arnhem kan zich verenigen met het advies van de Partijraad om de door haar voorbestelde toevoeging niet in het Werkprogram op te nemen.

108. Besloten wordt conform het advies van de Partijraad naar aanleiding van een door de Afd. Bloemendaal ingediende opmerking punt 13 te schrappen.

109. De Afdeling Arnhem gaat accoord met het advies van de Partijraad de door haar ingediende toevoeging niet in het Werkprogram op te nemen.

110. De Afdeling Delfzijl legt zich neer bij het advies van de Partijraad, waardoor de door haar ingediende opmerking niet in het Werkprogram wordt overgenomen.

De Voorzitter deelt mede, dat thans nog behandeld moet worden het amendement van de Afdeling Delfzijl no. 34 betreffende de kwestie van scheiding van tafel en bed.

Mejuffrouw Toxopeus Pott heeft hiervoor de volgende redactie opgesteld: Indien tussen echtgenoten scheiding van tafel en bed is uitgesproken, ieder hunner - zelfs de oorspronkelijke verweerder - na verloop van zekere tijd het recht heeft bij wijze van een eenvoudige procedure ontbinding des huwelijks te verkrijgen. De oorspronkelijk eisende partij zal haar eventuele aanspraken op alimentatie en/of pensioen, waartoe zij gerechtigd zou zijn ingeval van vóór-overlijden van de andere echtgenoot behouden.

Spreker merkt op, dat dit dus betekent, dat de Grondwet gewijzigd moet worden. Het punt geeft naar sprekers mening grote moeilijkheden, maar indien de Partij dit wenst, leggen wij ons er bij neer.

Door stemming blijkt, dat de grote meerderheid der vergadering voor het amendement van Mej. Toxopeus Pott is, waardoor dit amendement dus is aangenomen.

Voorts moet nog behandeld worden de kwestie van de loonderving, amendementen No. 35 en 36 van de afdelingen Bloemendaal en Naarden-Huizen.

De Voorzitter stelt voor dit punt ongewijzigd te laten.

Daar er geen meerderheid voor deze amendementen is, wordt besloten het punt ongewijzigd te handhaven.

Hiermede is de puntsgewijze behandeling van het Werkprogram geëindigd.

Aangezien niemand stemming wenst over het Werkprogram in zijn geheel, constateert de Voorzitter, dat dit dus zonder hoofdelijke stemming is aangenomen en brengt dank aan allen, die aan deze arbeid hebben deelgenomen.

Aan de orde is punt 15 van de Agenda: Benoeming van vier leden van het Hoofdbestuur.

De Stembiljetten worden ingevuld en ingeleverd.

De heer V. Sabbe, voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond wil thans gaarne enkele woorden spreken. De Belgische afgevaardigden zouden deze vergadering niet willen verlaten zonder aan het Hoofdbestuur, aan de Voorzitter en aan allen, die voor de Belgen het verblijf aangenaam hebben gemaakt, de meest hartelijke dank te betuigen. Enige tijd geleden hebben de Belgische en Vlaamse Liberalen het genoegen gehad een paar gedelegeerden van de Partij te ontmoeten, nl. de heren Vonk en Rutgers. Zij hadden niet gedacht, dat zij zo spoedig gelegenheid zouden krijgen een bezoek aan Nederland te brengen. Het was een buitengewone verrassing, toen de uitnodiging daartoe zo spoedig kwam. Deze gelegenheid was voor spreker bijzonder aangenaam, omdat het een familietraditie is met de Nederlandse burenen in een zo nauw mogelijke verwantschap te leven. Spreker's grootvader, J. Sabbe, werd nl. bij het organiseren van Vlaamse congressen in de ontvoogdingsstrijd omstreeks de jaren 1880-1890 krachtig door Noord-Nederlanders gesteund. Het is een Nederlandse uitgeverij geweest, die het boek van sprekers oom, Maurits Sabbe, "De Filosoof van het Sashuis" heeft gepubliceerd. Guido Gezelle en Stijn Streuvels worden ook in Noord-Nederland zeer gewaardeerd. Er zijn dus vele aanrakingspunten en wij strijden op hetzelfde plan, in een numeriek misschien kleine Partij, maar in een Partij, die groot is door haar persoonlijkheden. Wanneer men dan spreekt van Europese samenwerking, van Europese eenheid, dan hebben wij het besef, dat de Belgisch-Nederlandse samenwerking daar de heeksteen van moet worden. Wanneer de samenwerking tussen alle Europese volkeren bewerkstelligd is, zouden dan de landen, die reeds met elkaar hebben samengeleefd en die zoveel belangengemeenschappen hebben, er niet in kunnen slagen die samenwerking tot een werkelijke verwezenlijking te brengen in de vorm van de Benelux, waarvan zoveel gewag wordt gemaakt, maar die nog niet diep genoeg in de harten van onze beide volkeren is doorgedrongen? Op dit ogenblik

zijn er te veel contacten tussen belangengroepen afzonderlijk en ieder bespreekt de zaak op zijn terrein in zeer eng kader, maar wat wij zouden wensen is een verruiming van de zaak. De leiders van onze beide landen moeten tot het hart van hun volk spreken om hun duidelijk te maken wat de Benelux dient te zijn. De liberale partijen moeten het voorbeeld geven. Wij hebben de verhandelingen op de algemene vergadering bijgewoond en spreker kan de vergadering de verzekering geven, dat dit voor de Belgen een les is geweest, waarvan zij de vruchten zullen weten te plukken. Wij hebben gezien, hoe gij in moeilijke omstandigheden een omvangrijke taak moet vervullen, hoe de Voorzitter deze vergadering heeft weten te leiden op een wijze, waarvoor wij de meeste lof kunnen uitspreken en wij vragen ons af, hoe wij in België er in zouden slagen een dergelijke taak af te werken met minder oppositie. Het concept-Werkprogram was voor ons eveneens een vruchtbare leidraad, waarvan zekere punten weliswaar in België reeds verwezenlijkt zijn, maar andere punten zullen wij bij onze terugkeer in België zeer zeker aan onze partijgenoten voorleggen. Vrijdagavond had spreker de gelegenheid met enkele van de Nederlandse partijgenoten over enige van die punten te spreken en wederzijdse gedachten te toetsen aan hetgeen hier was gebeurd. Spreker kan de vergadering de verzekering geven, dat niets leerzamer is dan dat, omdat wij rijker aan ideeën terugkeren in ons land. Spreker zegt, dat zij, die hier geweest zijn, een volgend keer met de meeste spoed en de meeste ijver weer van de uitnodiging gebruik zullen maken. Spreker eindigt met de beste wensen uit te spreken voor de Nederlandse Partij voor al haar werkzaamheden en voor haar vooruitgang (applaus).

De Voorzitter zegt er van verzekerd te zijn, dat deze morgenvergadering geen voortreffelijker slot had kunnen hebben dan de rede van onze Belgische vriend Sabbe. Spreker wil hieraan niets toevoegen dan een woord van zeer, zeer hartelijke dank.

Hierna schorst de voorzitter de vergadering om de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de lunch te gebruiken.

Te 2.15 uur heropent de Voorzitter de vergadering.

Aan de orde is punt 16 van de Agenda: Bespreking van het beleid van de Kamerfracties.

De heer A. Meijer (Zeist) kan zich verenigen met de actie, welke tot het aftreden van het Kabinet heeft geleid. Onze Kamerfractie steunde echter niet de derde macht, maar brak deze af. Het zal moeilijk zijn om die derde macht te herstellen, nadat de A.R. partij door ons in de steek is gelaten. Men heeft de A.R. gezegd, dat zij niet haar beste mensen zou mogen geven, deze mochten nl. niet parlementair opgewassen zijn tegen Drees en Liefstinck. Onder dat juk is onze fractie ook doorgegaan. Diezelfde Drees, die hier de lakens uitdeelde, heeft bij de aanvang van de crisis een hatelijke rede tegen de Voorzitter van onze Partij gehouden, die kant noch wal raakte. Alleen al het houden van die rede had oorzaak moeten zijn, dat men onder geen beding voor Drees uit de weg ging. Spreker weet, dat de heer Stikker een groot man is als Minister van Buitenlandse Zaken, maar hij vraagt zich af, of ons land alleen beheerst en vertegenwoordigd kan worden op Buitenlandse Zaken door de heer Stikker. Hebben wij dat offer, deze plaats, niet te duur gekocht? Men moet niet proberen de zaak onder de dekmantel te houden. Wanneer er conflicten ontstaan, moet het de Liberale fractie zijn, die openlijk de conflicten bespreekt en daaruit conclusies trekt en desnoods de Minister van Buitenlandse Zaken, hoe goed hij ook is, opoffert. Dat is de

enige manier om werkelijk karakter te tonen. Spreker vindt, dat de A.R. partij toch een zekere karaktervastheid toont. Dat brengt hun Calvinisme mee. Spreker is niet vóór de A.R. - daarvoor heeft hij hen te goed leren kennen in de Kamer. Wanneer wij met hen in de derde macht kunnen samenwerken, hoopt spreker, dat onze fractie iets zal overnemen van dat karaktervaste. Zij heeft dat nodig. Dan komt de kwestie van het landsbelang. De Voorzitter heeft gezegd, dat het landsbelang medebrengt, dat wij niet te ver kunnen gaan. Spreker is het er mede eens, dat wij het partijbelang niet voorop moeten stellen, maar het landsbelang, maar hij vraagt zich af, of het geen landsbelang is, dat wij een grote Liberale partij hebben. Een deel van de oppositie is in de Indonesische tijd weggelopen uit de Partij. Dat zal men van spreker nooit horen. Wij dienen door te vechten en in de Partij te blijven, een eenheid behoudend en eerlijk onze mening zeggend. Het spijt spreker, dat hij het met het laatstgevoerde beleid van de fractie inzake de samenstelling van het nieuwe Kabinet niet eens kan zijn. Wij hadden moeten weigeren.

De heer Th.J.C.A. Boele ('s-Gravenhage) sprekend voor zichzelf en niet voor een afdeling, zegt al enige tijd met een zeer moeilijk probleem rond te lopen, dat hij niet kan oplossen. Spreker vraagt zich af, of iemand, die gedurende drie jaar in een Ministerie heeft gezeten, in een Kabinet Drees, waarin hij volkomen de verantwoordelijkheid op zich heeft genomen, nu de meest gewenste exponent is van onze liberale beginselen in een nieuwe Regering. Spreker vraagt niet om een oplossing van dit vraagstuk, want hij begrijpt de moeilijke positie, waarin de Partij is, maar hij zou een beroep op de vergadering willen doen, dat, wanneer deze kwestie eens ter sprake komt, zijn stelling gehandhaafd wordt, dat een vierkant geen cirkel kan zijn.

Een tweede punt is, dat de Kamerfractie een afzonderlijke mening moet hebben ten opzichte van de Partij, maar ook de Partij moet vrij zijn van de Kamerfractie en het is herhaaldelijk gebeurd, dat de Partij geen oordeel heeft, maar achter de Kamerfractie aanloopt. Spreker vreest, dat dit zo zal blijven, zolang het voorzitterschap van partij en Tweede Kamerfractie door dezelfde persoon worden bekleed.

De heer Mr.G.J. van Herden ('s-Gravenhage) deelt mede, dat bij de behandeling in de Tweede Kamer van de Nota over de lonen en prijspolitiek door verschillende sprekers de benarde positie ter sprake is gebracht van de gepensioneerden. In de motie Stapelkamp/Beernink werd aangedrongen om voor de gepensioneerde ambtenaren gelijke maatregelen te treffen als voor de nog niet gepensioneerden. Deze motie heeft de instemming verworven van onze fractie. De wet tot toekenning van een bijzondere toeslag op de pensioenen heeft niet de instemming gehad van de Tweede en Eerste Kamer. De vorige Minister van Binnenlandse Zaken heeft zich gehaast een nieuw ontwerp aan te kondigen, waarin een verhoging in uitzicht werd gesteld, maar weer in dezelfde vorm als dat, waarin de bijzondere toeslag in December werd bepaald, dus aan alle gepensioneerden, ongeacht de grootte van het pensioen eenzelfde bedrag aan toeslag. Dit is het punt, waarop de Afd. Den Haag de aandacht wilde vestigen, om te trachten niet die norm als maatstaf te nemen, maar naar evenredigheid van de grootte van het pensioen de toeslag te doen bepalen.

Wat de Indische pensioenen betreft, bekend is nu de inhoud van het wetsontwerp toekenning tijdelijke bijslag op bepaalde Indonesische pensioenen. Deze bijslag komt neer op een maximum van f.65.--. Deze bijslag kan volgens het wetsontwerp alleen worden

toegekend aan hen, die geen bijverdiensten hebben. Dit zou dus betekenen, dat alleen diegenen met een hoger pensioen voor deze bijslag in aanmerking zouden komen, want zij met een klein pensioen zien zich genoodzaakt zich een bijverdienste te verwerven. Het wetsontwerp streeft in dit opzicht haar doel voorbij.

Een tweede bezwaar van dit wetsontwerp is, dat het niet bedoeld schijnt te zijn voor weduwen en wezen. Zij worden nl. in dit wetsontwerp niet genoemd.

Ook over de uitbetaling van achterstallige pensioenen uit Indonesië valt veel te zeggen. Tot Februari 1950 zijn ongeveer 1200 van de 2200 aanvragen in behandeling genomen. In Maart 1950 werden in Indonesië de monetaire maatregelen afgekondigd met als gevolg, dat de nog af te wikkelen gevallen van ongeveer 1000 gepensioneerden, wier aanvragen buiten hun schuld niet tijdig waren afgewikkeld, tot 1/3 werden verminderd.

In ditzelfde verband kunnen ook genoemd worden de kleine spaarders, die terugkomend in hun vaderland, hun geld door de monetaire maatregelen tot een klein bedrag zagen gereduceerd.

Het is bekend, dat de Nederlandse Regering er weinig voor gevoelt de garantie uit te strekken tot de pensioenen van vóór de oorlog. De Afd. Den Haag is van mening, dat het de zuivere consequentie van de soevereiniteitsoverdracht is, dat de betaling van deze pensioenen geheel geschiedt zoals vóór de monetaire maatregelen het geval was. De Afdeling Den Haag is de mening toegedaan, dat het zowel uit privaats- als volkenrechtelijk oogpunt niet houdbaar is, dat de Regering haar be-willinging verleent, dat Indonesië op deze wijze de gepensioneerden te kort doet, want als wij de overeenkomst van de R.T.C. goed lezen, concluderen wij, dat Indonesië zich verplicht deze na te komen.

Spreker overhandigt een nota, waarin de grieven uitvoerig worden toegelicht.

De heer Mr. F.G. van Dijk ('s-Gravenhage) stelt de vraag, hoe de fractie staat tegenover de praktijk, die in de laatste jaren is gegroeid, dat velen van onze Kamerleden telkenmale worden belast met opdrachten in buitenlandse delegaties. Het bezwaar gaat niet tegen het feit, dat V.V.D.-Kamerleden er zich mede bemoeien. De vraag is, of het past in ons staatsbestel, dat Kamerleden telkenmale in dergelijke functies optreden. Er is een verschil tussen de Overheid, de uitvoerende macht en de wet-gevende macht, het parlement en de regering. Spreker vraagt zich af, of, indien een dergelijke delegatie wordt samengesteld, de verhouding dan nog is, zoals zij moet zijn tussen Regering en Kamer.

Vervolgens wijst spreker op het interview, dat heeft plaats gehad met Minister s'Jacob om de pers gelegenheid te geven vragen te stellen. Op een vraag, hoe de Minister er over dacht, dat de Ambonese militairen naar Holland komen, heeft de Minister te kennen gegeven, dat deze mili-tairen t.z.t. naar Indonesië terugmoeten. Dit lijkt spreker weinig in overeenstemming met de positie, die deze mensen hebben bekleed en de trouw, die zij hebben betoond aan het Nederlands gezag. Als spreker dan leest, dat door de legerpredikant is gezegd, dat het de Ambonese met veel geduld zal duidelijk moeten worden gemaakt, dat het element Nederland is vervallen, vraagt spreker zich af, waar wij heen gaan. Is er geen aanleiding op dit punt nog eens terug te komen?

Spreker zou thans nog gaarne enkele vragen stellen naar aanleiding van de rede van de Voorzitter. Het is voor de Afdeling ('s-Gravenhage niet gemakkelijk geweest, het standpunt van de fractie ten aanzien van Indonesië te aanvaarden. Desondanks ging er een zucht van verlichting op, toen iets bekend werd over de houding van onze fractie ten aanzien van Nieuw Guinea. De Voorzitter heeft gisteravond gesproken over een krachtig Kabinet. De vraag is nu: wat is de basis van het Kabinet in de Kamer? Dan volgt de vraag over de bekwaamheid van de personen. Wij

zien in dit Kabinet 2 leden van de C.H.U., 1 V.V.D.er, 1 Partijloze naast een sterke groep van de P.v.d.A. en van de K.V.P. Van deze drie politiek aangeslotenen zijn er twee, die weliswaar lid zijn van de C.H.U., maar die in feite zich nimmer met de politiek hebben bemoeid. De vierde man, die zich noemt exponent van de derde macht, mist iedere politieke scholing. De ene man van de V.V.D. heeft wel politieke scholing, maar moet door de aard van zijn portefeuille veel in het buitenland vertoeven. Spreker vraagt, welke garanties er zullen zijn, dat het program dat thans is aanvaard, wordt uitgevoerd. Het program is niet de grote strijd geweest, maar wel de personen, die het program zouden uitvoeren. De zakelijke inhoud van het program vormt een zesde winstpunt voor de V.V.D., maar hoe zal het worden uitgevoerd? Zouden de gehandhaafde Ministers uit het conflict iets geleerd hebben? Het Vrije Volk en het Parool doen het voorkomen, alsof de C.H.U. en de V.V.D. nu verplicht zijn meer steun in het parlement te geven. In hoeverre staan onze fracties vrij?

De Voorzitter maakt thans de uitslag van de verkiezing van vier leden voor het Hoofdbestuur bekend.
Uitgebracht 190 stemmen. Ongeldig 4. Geldige stemmen 186. Meerderheid 94.

Uitgebracht werden op		
R.Th.J. le Cavelier	183	stemmen
Mevr.S.A.Th. Goudswaard-Knipscheer	184	"
Prof.Dr.E.H. s'Jacob	182	"
H.M.Koornneef	6	"
J.C.J.Mens	31	"
P.Merkelijn	12	"
L.Spaanderman	110	"
Ir.P.C.Tirion	36	"

Alle aftredende leden zijn dus herkozen nl.:

R.Th.J. le Cavelier
Mevr.S.A.Th. Goudswaard-Knipscheer
Prof.Dr.E.H. s'Jacob
L.Spaanderman.

De Voorzitter wenst de herkozenen en het Hoofdbestuur geluk met deze herbenoeming. Spreker heeft met deze vier leden steeds op de voortreffelijkste wijze samengewerkt en is er van overtuigd, dat dit opnieuw het geval zal zijn.

De heer Mr.H.J.H.Janssen ('s-Gravenhage) brengt namens de afdeling 's-Gravenhage het vraagstuk van het sluitend maken van de begroting ter sprake. Bij de laatste algemene beschouwingen in de Tweede Kamer over de Rijksbegroting heeft onze fractievoorzitter gezegd, dat niet het parlement, doch de Regering de leiding moest nemen bij het sluitend maken van de begroting, aangezien de regering nu eenmaal het Regeringsbeleid heeft te voeren. Daarnaast heeft de fractievoorzitter speciaal gewezen op de taak van de Minister van Financiën om de koorden van de beurs strak te houden. Afgezien van het feit, dat dit laatste meer een kwestie is van toezien op de juiste besteding van de eenmaal toegestaan gelden, meent de Afd. Den Haag, dat de eigenlijke bezuiniging niet alleen kan komen van de Regering. Het moge staatsrechtelijk nog zo juist zijn de Regering met het Regeringsbeleid te belasten, hier liggen, zeker in tijden als de huidige, ook taken voor de fracties in het Parlement. Niet alleen het afremmen van nieuwe uitgaven is nodig, maar bovenal het verminderen van de reeds bestaande uitgaven. De Kamer heeft het recht van amendement en zij kan tot het schrappen van begrotingsposten overgaan, ook al zijn die posten er al jaren geweest en ook al zijn zij op zichzelf beschouwd wel nuttig.

De Afdeling 's-Gravenhage is van mening, dat hier een positieve taak ligt voor de fracties. Men weze hier niet te passief.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) zal zich met zijn opmerkingen over het gevoerde beleid bepalen tot de grote lijn. Vast staat, dat ook onze Kamerfracties steeds grote bezwaren hadden tegen het beleid van het Kabinet Drees/van Schaik. In de praktische politiek moet men zich dan natuurlijk enerzijds afvragen, hoe deze bezwaren naar voren gebracht kunnen worden, zodat ze nuttig effect sorteren, anderzijds zal men zich steeds afvragen, of men in het Kabinet als geheel vertrouwen zal kunnen blijven stellen. Zo niet, dan zal dit ook duidelijk uitgesproken moeten worden. De grote lijn, welke onze Tweede Kamerfractie uitgestippeld scheen te hebben, was het steunen van het Kabinet Drees/van Schaik waar mogelijk tot de verkiezingen in 1952. Deze tactiek was naar sprekers mening in hoge mate het gevolg van de grote waardering, welke de fractie had voor het werk van Minister Stikker. Steeds vroeg men zich af: is deze of gene kwestie zo belangrijk, dat we ons vertrouwen in de gehele regering moeten opzeggen met als praktisch gevolg een aftreden van Minister Stikker, doch met de mogelijkheid, dat niet de gehele regering aftreedt en onze invloed in het Kabinet dus wegvalt en ons land als geheel de Minister van Buitenlandse Zaken verliest. In Januari van dit jaar heeft de Tweede Kamerfractie tenslotte gemeend zich uitdrukkelijk en duidelijk tegen het beleid van de Regering in haar geheel te moeten uitspreken, daarbij met vrij grote zekerheid wetende, dat dit een Kabinetscrisis ten gevolge zou hebben. Spreker zou de Kamerfractie nu willen vragen, waarom zij dit standpunt niet reeds veel eerder heeft ingenomen. Verder zou spreker willen vragen, waarom de fractie bij het stellen van de motie tegen Minister van Maarseveen in Mei 1950, uitdrukkelijk heeft gesteld, dat de motie niet tegen de gehele regering gericht was, terwijl zij toch kon veronderstellen, dat, wanneer dit wel het geval was, op dezelfde wijze als dit thans geschied is een kabinetscrisis zou zijn ontstaan, die ons van een regering verlost zou hebben, die ook toen al krachteloos gebleken was, terwijl het tijdstip ongetwijfeld gunstiger geweest zou zijn. Overduidelijk was toen reeds gebleken, dat de K.V.P. er voor bedankte alleen samen met de P.v.d.A. de verantwoordelijkheid te dragen. Naar sprekers mening heeft de Tweede Kamerfractie niet voldoende haar eigen verantwoordelijkheid in het oog gehouden tegenover de eigen verantwoordelijkheid van de regering en de eigen verantwoordelijkheid daarbinnen van Minister Stikker. Onze fractie bleef een regering steunen, die na de soevereiniteitsoverdracht de regering van de R.I.S. mededeelde, dat: "voorlopig een Ministerie voor Uniezaken in het leven geroepen werd als speciale consideratie voor Minister van Maarseveen wegens zijn buitengewone verdiensten in de oplossing van het conflict tussen Nederland en Indonesië."

Spreker had gehoopt, dat de fractie thans weer tot haar principiële standpunt van vóór 1948 zou terugkeren, doch trekt het in twijfel, nu zij zich gebonden heeft aan de thans gevormde Regering. De heer Oud propageerde de Derde macht, doch spreker zou graag van hem vernemen, of van de zijde van de V.V.D. nu wel het uiterste is gedaan om die macht werkelijk als eenheid te laten optreden. Is het niet mogelijk geweest óf de A.R. tot een iets soepeler houding te bewegen of als één macht aan de P.v.d.A. en de K.V.P. de eisen te stellen, die men redelijk achtte, in plaats van zo snel te besluiten zonder de A.R. toch aan de Regering mede te werken. Evenals Prof. Romme de P.v.d.A. onmisbaar acht, acht hij thans ook de medewerking van de V.V.D., C.H. en A.R. of enige daarvan, onmisbaar. Te zamen hadden de drie delen van de Derde Macht dus een even sterke positie als de P.v.d.A. Deze positie is naar sprekers mening niet voldoende uitgebuit. Is dit wel het geval en wilde men het Minister Stikker niet onmogelijk maken toch zitting te nemen in

het nieuwe Kabinet, dan vraagt spreker zich af, of men dit dan niet op extra-parlementaire basis had kunnen doen. Nu vreest hij, dat we weer verkocht zijn aan de Rooms-Rode coalitie, hoewel er ongetwijfeld uit deze Kabinetscrisis ook nog wel enige verbetering tot stand zal komen.

De heer M. Visser (Arnhem) wil gaarne iets zeggen over de wet materiele oorlogsschade, onder het motto: de som van alles is nul. Wij zijn nu, vijf jaar na de bevrijding, misschien voor een groot gedeelte vergeten, dat er zo iets geweest is als oorlogsschade. Aan die oorlogsschade wordt practisch geen aandacht besteed en nu is er een aanvullende bijdrage voor bedrijfsschade in het leven geroepen, een politieke stunt van de P.v.d.A. en de K.V.P., die hiermede de kleine ondernemingen hebben willen zoet houden. Wanneer men die aanvullende bijdrage onder de loupe neemt, blijkt, dat er eigenlijk geen aanvullende bijdrage behoeft te worden uitgekeerd. Het geheel is nl. in zeer vage bewoordingen gesteld (een aanvullende bijdrage zou kunnen worden verleend, alleen indien daartoe een verzoek wordt gedaan), zodat men te allen tijde op alle mogelijke gronden het gehele geval van zich kan afschuiven. Deze aanvullende bijdrage is zeer belangrijk, juist voor de kleine ondernemers, maar deze komen daaraan niet toe, want zij wordt alleen verleend, indien men tot herbesteding is overgegaan, indien men dus alle verloren gegane goederen weer heeft aangeschaft. Juist doordat de prijzen steeds hoger geworden zijn, was het voor velen niet mogelijk alles weer aan te schaffen. Deze aanschaffing wordt bekeken voor alle soorten machinerieën enz. en wanneer men alles heeft aangeschaft, komt men - wanneer de nodige correcties zijn aangebracht, in aanmerking voor de aanvullende bijdrage. Deze correcties houden in, dat er een afschrijving wordt toegepast. De in mindering gebrachte afschrijvingen kunnen nog wel even aanhouden en wanneer in 10 jaar die goederen worden afgeschreven, is de conclusie, dat men geen rechten meer heeft als men dit nog enige jaren kan rekken. Spreker wil dit onderdeel in de belangstelling van de fractie aanbevelen.

De heer B. Krijt (Diepenveen) betoogt, dat door de rede van de voorzitter veel duidelijk is geworden wat tot nu toe in het duister lag. De voorzitter heeft het Nederlandse volk een grote dienst bewezen door de krachtige en duidelijke wijze, waarop hij de gedragslijn van de V.V.D. heeft verkondigd. Het is de heer Oud geweest, die de stoot tot de vorming van het nieuwe Kabinet gegeven heeft. Hij heeft weer opnieuw vertrouwen gesteld in de nieuwe regering, die inderdaad van een gans andere samenstelling is geworden. Er is bereikt, dat Minister van Maarseveen geen Minister van Overzeese Gebiedsdelen meer is. Laten wij dat beseffen. Wij hadden misschien ook liever gezien, dat de A.R. in het nieuwe Ministerie was gekomen, maar dat schijnt onmogelijk te zijn. Spreker is van mening, dat de nieuwe Regering voor onze partij zeer zeker niet voor 100 % de regering is, die zij zou wensen, maar dat het verstandiger is toch een vinger in de pap te houden, door de heer Stikker in de Regering te laten en dan maar met een vier partijenstelsel. Wat zou men bereiken door in de oppositie te gaan? Spreker gelooft namens de Afd. Diepenveen te spreken wanneer hij de fractie en de voorzitter in het bijzonder hartelijk dank zegt voor het verrichte werk en hij spreekt de hoop uit, dat allen in de toekomst hetzelfde zullen willen blijven doen, en wanneer de Regering afwijkt van het Program, de fractie haar stem zal doen horen.

Thans wil spreker nog enige vragen stellen:

1. Waarom worden zoveel goederen, waaronder boter, kaas enz. tegen fabelachtige lage prijzen naar Engeland uitgevoerd, waardoor ons land veel moet bijpassen en waardoor wij margarine moeten eten? Wat heeft de V.V.D. daartegen gedaan en is de Partij voornemens in de toekomst daar iets tegent te doen? Is het niet in 's lands belang deze onvooradelige uitvoer stop te zetten, waardoor de subsidies komen te vervallen en naar andere landen uit te voeren, die hogere prijzen willen betalen?

2. Hoe is het sociaal te verantwoorden, dat de werknemers steeds verhoging van loon krijgen en de kleine zelfstandigen niet alleen geen verhoging van inkomsten krijgen, maar tevens moeten lijden onder een lage rentevoet en hogere huren? Geen rekening is gehouden met de stijging van onderhoudskosten. De nieuwe regeling van de huurverhoging is boerenbedrog. Hoe staat de V.V.D. daar tegenover? De kleine man wordt de dupe en kan niet meer sparen. Ook de Noodwet-Drees werkt verkeerd, omdat zij aanstuurt op liquidatie van spaarpenningen.

De heer B. Niewold (Voorburg) wil aan het betoog van de vorige spreker toevoegen het eigenaardige geval van de koelhuisboter, die door de Belgen wordt opgegeten, terwijl de Nederlanders er niet kunnen aan komen.

Spreker gaat vervolgens het verloop van de Kabinetsscrisis na. Indien de gewone lijn van behandeling ten opzichte van Nieuw-Guinea ware gevolgd, en wanneer dus onze commissie de lijn had gevolgd, die de voorzitter had gewenst en waarop zijn motie was gebouwd, dan was het voorstel om aan de Nederlands-Indonesische Unie de soevereiniteit van Nieuw Guinea op te dragen in de Kamer gekomen. Dit voorstel zou dan in de Kamer met een grote meerderheid zijn verworpen en dan was er voor de motie van afkeuring geen plaats meer geweest. Het was dus eigenlijk een bof voor ons, dat de Minister van Overzeese Gebiedsdelen de Kamer er niet in heeft gekend. Een tweede bof voor ons was het beschikbaar stellen van zijn portefeuille door Minister Stikker. Spreker vraagt zich af, waarom de heer Stikker zijn mandaat ter beschikking stelde naaraanleiding van de Nieuw-Guineakwestie en waarom heeft hij dit niet gedaan naar aanleiding van de motie van de Voorzitter inzake het zelfbeschikkingsrecht van de volken van Indonesië?

Prof. Mr. A. N. Molenaar, sprekend namens de Eerste Kamerfractie heeft tijdens de debatten het gevoel gekregen, dat de leden van de Kamerfractie zich bevinden in de positie van een leerling in de school. Het gaat er om, met welke cijfers wij naar huis zullen gaan. Het enige verschil is, dat er weinig leerlingen en veel leraren zijn, en wat spreker betreft is hem gebleken, dat er leraren zijn, die zelfs het proefwerk niet gelezen hebben. De hoofdzaak van het werk van de Kamerleden is, dat het doordringt tot de kiezers en tot de leden van de Partij. Het is niet erg, dat men hier verdiende verwijten uit, maar het is voor de propaganda nodig, dat wat er gebeurt, bekend is bij de leden.

De heer Visser heeft geklaagd over de behandeling van het wetsontwerp betreffende de materiële oorlogsschade. Spreker behoort echter tot degenen, die over een onderdeel van dit uitermate uitgebreide onderwerp gesproken hebben. Maar het is zo geweest, dat er bij de behandeling in de Tweede Kamer een stagnatie ontstond, omdat het wetsontwerp een moeilijkheid in het leven had geroepen tussen Regering en Kamer nl. over de wijze waarop de bijdragen verrekend moeten worden met de molestmaatschappijen. Dit vraagstuk is nog aan de orde.

Wat de kleine ondernemers betreft, de wet heeft een jaar geleden in het Staatsblad gestaan en nimmer hebben spreker opmerkingen van de heer Visser bereikt. De Kamer-

leden kunnen bij de uitgebreide staatstaak hun werk niet verrichten, als er niet een wisselwerking is tussen leden en Kamerleden. Hoe kan de heer Visser de Kamerleden nu verwijten, dat zij die zaak niet ter sprake hebben gebracht?

Hetzelfde antwoord wil spreker geven aan de heer Krijt. Niet omdat hij critiek heeft geïfend, maar om te zeggen, dat een van de onderwerpen, welke de Kamer emotionneert, is de aftrek voor de uitkeringen van de Noodwet Drees. Wij achten deze aftrek in strijd met elk begrip van rechtvaardigheid.

Met het doen van zijn voorstel inzake opnemng in het Werkprogram van de paragraaf over de ouderdomsvoorziening had spreker de bedoeling, de Partij de gedachte, die wij in de Kamer tot uitdrukking hebben gebracht, te doen sanctionneen. Ten aanzien van dit punt is in de Kamer het laatste woord nog niet gesproken.

Wat betreft de vraag over het deel uitmaken van leden van de Staten-Generaal van regeringsdelegaties deelt spreker mede, dat hij dit persoonlijk onjuist acht. Het heeft op spreker een uitermate vreemde indruk gemaakt, toen hij las, dat Mej. Klompé namens de Nederlandse Regering in een internationale vergadering een voorstel had gedaan. Bij spreker rijst ook de vraag, hoe men op die manier de zelfstandigheid van de Kamer tegenover de Regering kan handhaven. Het is precies hetzelfde vraagstuk, dat zich heeft voorgedaan in het Indonesische probleem. De Regering heeft zich willen verschillen achter het motief, dat het raadplegen van een Kamercommissie eigenlijk betekent, dat de Kamer zelf gesproken heeft. Hier raken wij een vraagstuk van vermenging van functies van het controle-apparaat en de Regering.

Spreker komt vervolgens op de Kabinetscrisis. Gezegd is, dat wij de Regering toch tot Januari gesteund hebben. Spreker vraagt zich af, wat bedoeld wordt met een Regering steunen. Wij hebben ons inderdaad accoord verklaard met een program, dat altijd in algemene bewoordingen is vervat, maar waar het op aankomt, is de uitwerking van dat Program. Spreker voelt het zo, dat de fractie ten aanzien van elke uitwerking van dat Program, de volledige vrijheid voorbehoudt. Zij is niet gebonden met vaste banden aan de Regering; dat is zij nooit geweest. De grote fout is, dat men denkt, dat men de Regering het vertrouwen opzegt, als men met moties opereert of tegen begrotingen stemt. De heer Oud heeft in laatste instantie nu weer de verhouding van Staten-Generaal tot de Regering ter sprake gebracht. Wanneer de Regering zegt: zó doen wij het, dan moet de verhouding tussen Staten-Generaal en Regering dusdanig zijn, dat de Kamer de Regering kan vertrouwen. Wanneer er reden tot twijfel is, kan de Kamer inlichtingen vragen en anders een motie stellen, maar men kan geen motie stellen, als men het met de Regering eens is. Spreker herinnert er aan, dat hij ten aanzien van het Indonesische probleem, nadat in 1949 met de overdracht van de soevereiniteit over Indonesië accoord is gegaan, zowel bij de Algemene Beschouwingen, als bij de behandeling van het Begrotingshoofdstuk XIII gezegd heeft, dat de Regering tekort was geschoten tegenover de Staten-Generaal. Spreker heeft toen namens zijn fractie een regeling voorgesteld om inlichtingen te krijgen. Anders kon de fractie niet ingrijpen. Dit voorstel is verworpen, slechts ondervond het steun van de C.H.U. Dat mogen ook diegenen, die de A.R.P. zo mooi vinden, wel eens goed begrijpen. Beide malen, heeft spreker gezegd: Gij hebt ons vertrouwen verspeeld, Minister van Maarseveen. Nu kan men zeggen, waarom is er dan niet tegen de Begroting gestemd? Dit heeft inderdaad een punt van overweging uitgemaakt, maar de fractie kan slechts rekenen op de steun van de C.H. en de A.R. Deze mogen op grond van hun beginsel niet tegen een begroting stemmen en de fractie gevoelde er niets voor een motie voor te stellen, die alleen met de stemmen van de Communisten vóór, verworpen zou worden.

De leden moeten lezen, wat de Kamerleden in de Kamer zeggen. Dit blijkt niet alleen uit het indienen van moties, maar komt tot uitdrukking in de Handelingen. Hetgeen spreker bij de behandeling van Hoofdstuk XIII in de Kamer gezegd heeft, was een duidelijke waarschuwing aan de Regering. Men moet niet alleen kijken, of een partij met moties komt, die toch verworpen zullen worden.

De heer F. den Hartog beantwoordt de vragen van de heer Krijt betreffende de export van boter enz. naar Engeland. Dit is volgens spreker een moeilijk probleem. Men moet deze kwestie bezien tegen de achtergrond van onze financieel-economische positie en van onze armoede. De Overheid ziet zich genoodzaakt de productie te stimuleren. Wij hebben export nodig om te kunnen invoeren. Nu is er niets moeilijker dan te voorzien, welke exportmogelijkheden er zullen zijn naar bepaalde landen. De heer Krijt heeft betoogd, dat we niet meer naar Engeland moeten exporteren, maar alleen naar landen, die meer betalen, bijv. Duitsland. Stelt U voor, dat wij ons alleen op Duitsland zouden hebben ingesteld, dan hadden wij nu vast gezeten, want Duitsland laat voorlopig niets meer binnen. De Regering komt er dus toe ook met Engeland contracten af te sluiten. De Regering is zover gegaan zich in verbinding te stellen met de Deense Regering tegen Engeland. De Deense Regering heeft dat niet gewild. Op deze boter worden inderdaad grote verliezen geleden. Hierop heeft spreker de aandacht gevestigd bij de behandeling van de Begroting en daarover verschil van mening gehad met de Minister. Nu wordt door de heer Krijt gevraagd, of het niet beter is, die boter dan maar in Holland te houden. Maar de moeilijkheid is, dat wij penden nodig hebben en zo staan de zaken ook met het bacon. De Overheid is genoodzaakt om de productie van het varkensvlees zo hoog mogelijk op te voeren. Spreker vindt dit ook een gevaarlijk spel en heeft er tegen gewaarschuwd. Ook in zijn hoedanigheid van voorzitter van de Hollandse maatschappij van Landbouw heeft spreker gezegd het aantal koeien, dat met geïmporteerd veevoer in het leven moet worden gehouden, niet in het oneindige op te voeren. De Overheid meent, dat op het ogenblik de enige weg is, die ons uit de impasse kan helpen, opvoering van de productie. Spreker kan dus begrijpen, dat de Overheid iedere mogelijkheid voor een contract aangrijpt.

Hetzelfde geldt vanzelfsprekend ook voor de koelhuisboter. Deze voeren we naar België uit om andere producten te kunnen verkrijgen.

De Voorzitter van de Tweede Kamerfractie, Mr. Oud, gaat thans tot beantwoording van de verschillende sprekers over.

De heer Boele vindt het verkeerd, dat de Voorzitter van de Tweede Kamerfractie en de Voorzitter van het Hoofdbestuur dezelfde persoon is. Dat heeft de Partij verleden jaar uitgemaakt. Verleden jaar heeft de Partij gemeend, dat spreker die plaats waardig was. Wanneer spreker aan de beurt van aftreden is, kan de partij deze kwestie opnieuw bezien.

De heer van Herden heeft een toeslag op de pensioenen, zowel wat Nederland als wat Indonesië betreft, verlangd. Spreker kan de heer van Herden de verzekering geven, dat de Kamerfractie aan dit onderwerp haar volle aandacht geeft. Zij zal dat blijven doen en spreker stelt het zeer op prijs, dat de Afdeling Den Haag hem de nota heeft gegeven, waarin de opmerkingen zijn toegelicht. De fractie zal hieraan haar volle aandacht schenken.

De heer van Dijk heeft in de eerste plaats gesproken over opdrachten aan Kamerleden in buitenlandse delegaties. Ook van Prof. Molenaar heeft spreker vernomen, dat hij daar niet heel veel voor voelt. Spreker ziet de zaak echter anders. Hij ziet het bezwaar ook wel, maar meent, dat zij er tegenwoordig toch heel moeilijk buiten kunnen. Het internationale beleid is veel belangrijker nu, dan vóór de oorlog. Er zijn veel meer conferenties, veel meer delegaties. Spreker gelooft, dat het op zichzelf niet verkeerd is en dat het een belangrijk nut kan hebben, wanneer

Kamerleden deze zaken kunnen meemaken. Zij zullen daardoor beter in staat zijn over de dingen te oordelen. Het zal ongetwijfeld een bezwaar zijn, wanneer de Kamerleden hun onafhankelijkheid zullen verliezen. Dit is bij deze vorm niet het geval. Men kent de figuur van vóór de oorlog, dat Kamerleden deel uitmaakten van Arbeidsconferenties in Genève, en van ontwapeningsconferenties. Daar ziet spreker geen bezwaar in. In deze zaken bewaren zij hun onafhankelijkheid. Een ander punt, dat de heer Molenaar heeft aangeroerd is, dat de Regering poogt de Kamer vast te leggen door in commissies naar een zekere binding te streven. Dit is volstrekt fout.

De heer Van Dijk heeft verder gesproken over uitspraken van Minister s'Jacob. Spreker is het volkomen met de heer Van Dijk eens. Trouwens het gehele beleid van Minister s'Jacob inzake de Ambonese militairen is een afschuwelijk beleid geweest. Dit heeft de fractie ook niet onder stoelen en banken gestoken. Spreker heeft in zijn openingsrede dan ook gezegd, dat hij het als een winstpunt beschouwt, dat de heer s'Jacob weg is.

De heer Janssen uit Den Haag heeft gesproken over het sluitend maken van de Begroting. De heer Janssen was het niet met spreker eens, dat het bezuinigingswerk alleen door de Regering gedaan kon worden. Het spijt spreker, maar het is zijn overtuiging, dat alleen de Regering dit kan doen. De Kamer kan wenken geven en bezuiniging bevorderen door het weigeren van belastingverhogingen. Bij de laatste behandeling van de belastingvoorstellen meende de fractie, dat de inkomstenbelasting, speciaal voor de middengroepen, belangrijk lager moest worden. Men heeft toen gezegd, dat de andere belastingen dan verhoogd moesten worden. Het standpunt van de fractie is geweest: nee. Wanneer men meent, dat de inkomstenbelasting verlaagd moet worden, sluit het niet in zich, dat men deze verlaging moet vinden in een verhoging van andere belastingen. Men moet van de Regering verlangen, dat zij op uitgaven bezuinigt. Het is mogelijk begrotingsposten bij amendement te verminderen, maar dat is niet zo eenvoudig.

Als men zegt: de Kamer moet bezuinigen, dan speelt men in de kaart van de mensen, die niet bezuinigen willen. De P.v.d.A. zei: als je bezuinigen wilt, moet je zeggen, waarop je bezuinigen wilt. Maar dan ben je verloren. Wij zeiden, dat de Minister van Financiën daarvoor moest zorgen, want hij moet niet alleen de Begroting bewaken, maar bij het opmaken moet hij zeggen, dat het eindresultaat te hoog is. Als je als Minister van Financiën het been niet stijf houdt, ga je er onder door. De Minister van Financiën bekleedt een belangrijke sleutelpositie; daar moeten wij niet aan laten raken.

De heer Visser heeft gesproken over materiele oorlogsschade. Prof. Molenaar heeft hier over al het een en ander gezegd. Het is een heel moeilijk probleem en spreker heeft zich daar veel moeite voor gegeven, toen hij als opvolger van de heer Bierema, lid van de Commissie is geworden. Spreker heeft in 1949 het uitvoerig overleg met de Minister van Financiën meegemaakt. Wij hebben gevochten als leeuwen om een betere regeling te verkrijgen, maar dit probleem is heel moeilijk. Onze aandacht blijft er echter op gevestigd en de heer Visser moet niet denken, dat men deze kwestie na vijf jaar is vergeten, want zo er al mensen zijn, die deze kwestie vergeten zijn, de Burgemeester van Rotterdam is haar zeker niet vergeten.

De heer Krijt heeft gesproken over de positie van de kleine spaarders en over de woninghuur. Dit zijn hoogst ernstige problemen. De fractie is van oordeel, dat deze mensen behandeld zijn op een wijze, die niet in overeenstemming is met een verdelende rechtvaardigheid. Op de rug van de huiseigenaren heeft men veel te veel het beheersen van de huren afgewenteld. De kleine spaarders worden van allerlei omstandigheden de dupe. Daarbij is de goedkope rentepolitiek van Minister Lieftinck

gekomen. Spreker heeft deze politiek van de aanvang af een geweldig gevaarlijke proefneming gevonden. Wanneer men inflatie wil tegenhouden - en dat moet het doel zijn van de gehele politiek - moet men oppassen, dat men het geld niet goedkoop maakt. Met alle respect voor de werkkraft van Minister Lieftinck heeft spreker op belangrijke punten tegen zijn politiek zeer overwegende bezwaren. Dit is een van de redenen, waarom spreker blij is, dat er wat meer tegenwicht tegen Lieftinck in het nieuwe Kabinet zal zijn. Daarmee komt spreker vanzelf op datgene, wat het hoofdpunt is geweest nl. de kwestie van de Kabinetscrisis, eigenlijk in het wezen van de zaak hierop neer komend, wat de juiste verhouding tussen Kabinet en volksvertegenwoordiging is. Verwijzend naar zijn in 1947 verschenen boek over de verhouding tussen Kamer en Regering, legt spreker er de nadruk op, dat deze moet zijn een verhouding van volstrekte onafhankelijkheid tegenover elkaar. Deze verhouding moet gebaseerd zijn op het vertrouwen, dat, wanneer de Regering een bepaald beleid uitstippelt, de Kamer er op aan kan. Zijn wij het met het beleid niet eens, dan komen wij met een uitspraak, waarin het vertrouwen wordt opgezegd. In het andere geval steunen wij de Regering. Wij moeten iedere regering steunen, wanneer die regering met maatregelen komt, waarmede men het eens is. Een uitzondering is, zoals Thorbecke zegt, een politiek, die een onzedelijke politiek is. Wij moeten onze onafhankelijkheid onder alle omstandigheden handhaven tegenover de Regering, onverschillig, of er in deze Regering een geestverwant zit, of niet. Het kan pijnlijk zijn, wanneer er een geestverwant in het Kabinet zit, die door een votum wordt getroffen, maar dat neemt onze plicht om aldus te handelen in geen enkel opzicht weg. Men moet zich niet van de wijs laten brengen, door wat de tegenstander schrijft. Deze tegenstander is in de allereerste plaats de P.v.d.A. Deze heren hebben inwendig natuurlijk stevig het land, want zij hebben bij deze nieuwe Kabinetsformatie een grote nederlaag geleden. De heer Van Dijk zei tot sprekers grote vreugde, dat deze regeringsverklaring winstpunt no. 6 voor de V.V.D. was. Het is voor de P.v.d.A. helemaal geen prettige regeringsverklaring. Hoe zal het N.V.V. reageren? Dit verbond wilde druk uitoefenen op de Kabinetsformatie. Er mocht nl. in geen geval geraakt worden aan de levenspositie van de werknemers. Wij moesten dan maar gaan lenen in het buitenland en maar op onze reserves teren. De politiek dus, die de heren vóór de oorlog, toen zij in de oppositie waren, ook hadden willen voeren, en die de C.H.U. toen genoemd heeft de politiek van potverteren. Deze hebben zij moeten prijsgeven krachtens deze regeringsverklaring. Natuurlijk, dat vertelt nu het Vrije Volk niet. Met de A.R.P. is het hetzelfde. Men moet onze positie zien tegenover die van de A.R. Naar sprekers mening heeft de A.R.P. sedert 1948 een grote verantwoordelijkheid op zich geladen. De houding van de A.R. heeft gemaakt, dat het tegenwicht tegen de Katholieken en P.v.d.A. zwakker is geweest, dan het had kunnen zijn. Dat is een blaam op de A.R.; dat zien wij nu ook weer. Met het program gingen zij accoord, maar zij wilden niet in het Kabinet zitting nemen, omdat men geen zetels wilde geven - naar zij zeiden - aan eerste klas figuren. Zij wilden twee speciale mensen hebben op Binnenlandse Zaken en op Onderwijs, omdat deze daarvoor zo bijzonder geschikt waren; voor onderwijs nl. de heer Terpstra en voor Binnenlandse Zaken de heer Bruins Slot. Deze laatste heeft zich in de Kamer met alles bemoeid, behalve met Binnenlandse Zaken. Het is dus de A.R. geweest, die ons buiten de mogelijkheid heeft gesteld een sterk tegenwicht van de derde macht te krijgen. Spreker is er vast van overtuigd, en niet op losse gronden, dat er velen zijn in de A.R., die deze handelwijze niet goedkeuren en die zich afvragen: als de A.R. eens had meegedaan in 1948, zou het dan niet anders zijn gegaan met de overdracht van de soevereiniteit? En zou het tegenwicht tegen P.v.d.A. en K.V.P. dan niet groter zijn geweest dan op het ogenblik?

Men moet zijn licht niet opsteken bij zijn tegenstanders. Als

spreker's tegenstanders hem op de rug kloppen, krijgt hij een onaangenaam gevoel. Nadat de fractie voor de souvereiniteitsoverdracht had gestemd, schreef men in de Volkskrant, dat Oud toch zo knap was, maar, toen de fractie een half jaar later in de zaak van opruiming der deelstaten sterk positie had ingenomen tegen Minister van Maarseveen, was spreker niet meer de grote staatsman, toen was hij een man geworden, die was geklommen op de zeepkist van de demagoog. Nu zegt "Trouw", dat de V.V.D.-fractie nu met beide handen gebonden is aan het nieuwe Kabinet. Waar haalt men dat vandaan. Heeft de V.V.D.-fractie tot de heer Romme gezegd: Wij aanvaarden Uw program, wij binden ons aan Uw Program, wij geven U een soort notariële verklaring, dat wij ons als het ware civielrechtelijk verbinden om voor alles te stemmen, wat van deze Regering komt? Daar is geen woord van waar. Dat soort Kabinetsformatie hebben wij vroeger wel gezien nl. in 1922. Toen hebben zij een contract gemaakt. Deze vorm wilde spreker niet. Bij deze vorm zijn wij onze vrijheid kwijt. Spreker wil geen bindend contract. Maar hiervan is ook geen sprake geweest, want de heer Romme heeft ons de vraag gesteld: Als ik een Kabinet kan vormen op dat program en met die samenstelling, zijt gij, leider van de V.V.D. dan bereid, wanneer ik een geestverwant van U vraag in het Kabinet zitting te nemen, te adviseren deel van het Kabinet uit te maken? Dat is alles geweest en tot de geruststelling van de vergadering kan dienen, dat spreker in 1948 precies hetzelfde heeft gedaan. In het eerste debat over de Regeringsverklaring heeft spreker toen gezegd, dat hij in het belang van het land de heer Stikker had geadviseerd een plaats in dat Kabinet aan te nemen. Dit advies heeft de fractie na lang beraad ook thans gegeven. Dat is alles geweest. Onze houding tegenover dit Kabinet is dezelfde als tegenover het vorige Kabinet: een houding van volkomen vrijheid. Wat betreft de positie van de heer Stikker in dit Kabinet, deze is precies gelijk aan de positie van de heer Stikker in het vorige. De fractie is onafhankelijk tegenover de heer Stikker, maar het publiek ziet dat niet. Men zegt, dat het ledental van de Partij achteruitloopt. Dat is jammer, maar op zichzelf niets bijzonders. Na een verkiezingsjaar loopt het ledental meestal achteruit. Ditzelfde geluid hoort spreker in de partijvergaderingen nu al twee jaar lang bij de debatten. Ook bij de Indonesische kwestie werd dit geluid vernomen. Wij stonden toen voor de Gemeenteraadsverkiezingen. De gemeenteraadsverkiezingen zijn een succes geweest. De Statenverkiezingen ook. Oppositie voeren is veel gemakkelijker dan aan de Regering deelnemen. Wij zouden het in 1948 veel gemakkelijker hebben gehad, wanneer wij in de oppositie waren gegaan, maar wij hebben de verantwoordelijkheid aanvaard, zoals op dit ogenblik ook weer. Wij houden echter onze ogen volkomen open voor de daden van de Regering.

Er is critiek geoeffend op het beleid van de gene, die voor ons deel van het Kabinet uitmaakt. Dat was hier niet aan de orde, maar wij geven gaarne de gelegenheid de harten eens te luchten. Wij zullen heus niet zeggen, dat alles, wat Stikker gedaan heeft, even voortreffelijk is geweest. Wij hebben in het bijzonder critiek gehad op het Indonesisch beleid. Wij hebben onze bezwaren ook niet onder stoelen of banken gestoken. De heer Stikker is als lid van het Kabinet hiervoor natuurlijk medeverantwoordelijk. Dit geldt ook ten aanzien van het Nieuw-Guinea-beleid. Spreker heeft dit dadelijk op 27 December gezegd, toen het afschuwelijk besluit afkwam, om Indië over te dragen aan de Nederlands Indonesische Unie. Geen van de 15 Ministers heeft toen geweigerd het beleid met zijn verantwoordelijkheid te dekken.

De heer Fredrikze heeft gezegd, dat de motie in Mei alleen tegen de heer van Maarseveen was gericht. Maar een Kabinetscrisis is een ernstige zaak, dat mag men nooit licht nemen. Wij wilden toen alleen de heer van Maarseveen uit het Kabinet verwijderen, omdat hij de eerst-verantwoordelijke was. De heer van Maarseveen is meer verantwoordelijk dan de heer

Stikker. Van de kant van de Regering is toen de Kabinetskwestie gekomen. De heer Stikker had mede de Kabinetskwestie gesteld, hoewel de fractie het niet rechtstreeks op het Kabinet gemunt had. Waarom de heer Stikker toen niet heen ging, is zijn zaak. Wij hadden die motie alleen tegen Minister van Maarseveen gericht, omdat wij een zo klein mogelijke verandering in het Kabinet wilden.

Als er een ander beleid kan komen zonder kabinetscrisis, is dat altijd beter. Later is het ons gelukt Minister Schokking zonder crisis weg te krijgen. Toen de heer Drees zei, dat het Kabinet zich solidair verklaarde, zijn wij daarvoor niet op zij gegaan. Spreker heeft gezegd: de Regering stelt de Kabinetskwestie en niet wij en wij gaan niet opzij, omdat wij de zaak daarvoor veel te ernstig vinden. Daardoor kwamen wij in zekere zin in Mei enigszins in de positie, waarin wij in Januari weer kwamen. De heer Stikker heeft toen geen termen gevonden om ontslag te vragen.

Met het geval van Januari stond het zo: Wij hadden bezwaren tegen het beleid van het Kabinet op het stuk van Nieuw-Guinea. De heer Stikker was mede-verantwoordelijk. Wij hebben toen het Kabinet ons vertrouwen opgezegd in de hoop, dat in de Kamer een meerderheid voor de motie te krijgen zou zijn, maar dat wil niet zeggen, dat wanneer men zeker weet, dat er geen meerderheid voor te vinden is, men de motie niet stelt, want ook een verworpen motie heeft een belangrijke betekenis. Een verworpen motie legt in de Kamer de verantwoordelijkheden vast. De verworpen motie heeft goed laten zien, dat de V.V.D. geen verantwoordelijkheid meer voor het Regeringsbeleid wilde dragen. In Januari was het dus onmogelijk geweest om met een motie alleen tegen de Minister van Uniezaken gericht, te komen. Deze motie moest rechtstreeks tegen het Kabinet gericht zijn, maar als men een Kabinet het vertrouwen opzegt, dan wil dat niet zeggen, dat men daarom van al die 15 Ministers er geen een wil terugzien. Het kan heel goed zijn, dat er onder die 15 Ministers enigen zijn, die op zichzelf zo kwaad niet zijn, maar zij moeten in een beter gezelschap komen. Dit met betrekking tot de heer Stikker.

In Januari hebben wij gezegd, dat wij in de persoon van de heer Stikker het vertrouwen niet verloren hadden, maar dat wij hem in een sterker Kabinet moesten zien te krijgen. Dat is het woord geweest en spreker gelooft, dat het een goed woord is geweest. De heer Stikker heeft het ons niet gemakkelijk gemaakt met zijn nachtelijke verklaring. Het standpunt van de heer Stikker heeft spreker een volkomen fout standpunt gevonden. De heer Stikker heeft o.a. gesproken van "degenen, die zich mijn politieke vrienden noemen". Dat was voor spreker niet zo prettig, maar hij is bereid dit te vergeten. Spreker heeft het heel wonderlijk gevonden, dat de heer Stikker verklaarde, dat, wanneer de V.V.D. de motie handhaafde, hij zijn ontslag zou nemen. Waarom verbond hij wel consequenties aan de V.V.D.-motie en niet aan de motie-Schouten, waaraan onze fractie toch ook haar stem gaf? Er moest een uitspraak komen over de constitutionele kant van de zaak. Ook al zou spreker ten slotte het standpunt van de Regering niet onjuist hebben geacht, zou hij toch moeten zeggen, dat zij constitutioneel verkeerd heeft gehandeld. Twee dagen tevoren heeft spreker dit ook tegen de heer Stikker gezegd over het zenden van een gezant naar Franco Spanje. Met de zaak zelf waren wij het eens, maar dat de Minister dat had gedaan zonder overleg met de Staten-Generaal achtten wij in strijd met de constitutionele verhoudingen. Nu kan men het verschil zien tussen ons ende de P.v.d.A. Toen het Spanje betrof speelden in de ogen van de P.v.d.A. deze constitutionele bezwaren een rol, maar toen twee dagen later Nieuw-Guinea aan de orde kwam - zij wilden niets liever dan de souvereiniteit overdragen - toen waren de heren niet bereid met ons mee te gaan en uit te spreken, dat de Regering constitutioneel verkeerd had gehandeld, en Spanje was kinderspel vergeleken bij Nieuw-Guinea. Wij handhaven

onze onafhankelijkheid ook tegenover de heer Stikker en als hij dingen doet, die wij onjuist achten, spreken wij dit uit. Wij moeten vasthouden aan het beginsel, dat ten grondslag ligt aan ons beginselprogramma: onafhankelijkheid van volksvertegenwoordiging aan de ene kant en van de Ministers aan de andere kant. Dit kan natuurlijk tot moeilijkheden aanleiding geven. De Minister vindt het prettig, als de fractie van zijn partij met hem mee gaat. Dat is ook veel prettiger. Spreker weet ook niet achteraf, of de heer Stikker niet gedacht heeft, dat het verstandiger was geweest die verklaring in portefeuille te houden. Ten slotte heeft de heer Stikker door zijn heengaan de grote bijdrage geleverd voor de val van het Kabinet. Gelooft U, dat dat gebeurd zou zijn als het een sterk gezelschap was geweest? Neen, maar omdat het Kabinet door en door vermolmd was en vermoed, zoals spreker reeds gezegd had, is het getuimeld. Wij hebben in ieder geval bereikt, dat de heren een behoorlijke bloedtransfusie gekregen hebben en daarvan zijn zij waarschijnlijk opgekikkerd. Spreker noemt dit nieuwe Kabinet geen sterk Kabinet, maar een veel en veel beter dan het vorige. Bij niet-meedoen bestond er geen uitzicht op een betere oplossing. Bovendien drong de tijd en het landsbelang vorderde een offer, dat wij dan ook hebben gebracht. Naar sprekers overtuiging wordt men daar nooit slechter van, als dat offer maar gebracht wordt uit eerlijke overtuiging. Spreker wil ook een persoonlijk woord van oprechte dank spreken tot zijn fractiegenoten. Het is van onschatbare waarde als de fractie achter je staat uit eigen overtuiging. Het gaat niet zo, dat de fractievoorzitter de leden zijn overtuiging probeert op te dringen. Spreker voelde zich sterk in de wetenschap, dat de gehele fractie uit eigen overtuiging achter hem stond. Dan staat men sterker dan bijv. de C.H.U., waarin het een en al verdeeldheid is. Spreker eindigt met de woorden:

Weest er gelukkig mee, dat deze Kamerfractie zo'n sterke eenheid vormt en neemt van mij aan, dat de Kamerfractie alles doet in volle oprechtheid, voor ogen houdend het landsbelang in het licht van onze beginselen. Dan betrachten wij tevens het belang van de Partij. Laten wij onze eenheid bewaren, ook al zijn wij het op sommige punten niet eens. Dan komt de V.V.D. volgend jaar bij de verkiezingen weer buitengewoon goed uit de bus ! (ovatie).

Hierna sluit de Voorzitter de vergadering.
